

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ภาวะผู้นำ หมายถึง คุณธรรมความดีของบุคคลในทางสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามแก่สังคมและมนุษยชาติ เช่นคนมีสติปัญญา ความรู้ความสามารถ ความบากบั่นเอาจริง กล้าหาญ เสียสละ ความหนักแน่น ความอดทน และรอคอยได้ ความเมตตากรุณา ปราศจากอคติต่อมนุษย์และสรรพสัตว์ทุกประเภท รวมทั้งสามารถในการประสานงาน การชี้แจงแนะนำ ชักชวนให้บุคคลหรือกลุ่มคนที่มีความคิดเห็นแตกต่างกันออกไปให้เห็นร่วมกัน เห็นไปในแนวทางเดียวกัน จนรวมเป็นกลุ่มเดียวกันมีใจเดียวกันมุ่งมั่นทุ่มเทดำเนินไปในทิศทางเดียวกันเพื่อเป้าหมายที่ดี งามร่วมกันคนที่มีคุณธรรมอย่างนี้ เราเรียกว่า "ผู้นำ" หรือ "มีภาวะผู้นำ"^๑ อย่างไรก็ตามภาวะผู้นำนั้นก็ยังมีอยู่ในทุกสังคมและทุกองค์กร ไม่ว่าจะเป็นในส่วนขององค์กรภาครัฐ และในภาคเอกชน แม้แต่ในองค์กรสงฆ์ เพราะด้วยเหตุนี้การที่องค์กรใดมีผู้นำที่เพียบพร้อมด้วยภาวะผู้นำ ก็ยิ่งจะทำให้หน่วยงาน หรือองค์กรนั้น ประสบความสำเร็จ ความเจริญก้าวหน้า ในทางคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาได้วางหลักธรรมสำหรับผู้นำไว้ทุกระดับชั้น เช่น ในนิทานชาดก ที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๘ ว่าด้วยข้อวัตรหรือปฏิบัติภาวนาเดินชีวิตแบบผู้นำของพระโพธิสัตว์ ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างเช่นของการศึกษาภาวะผู้นำในแง่ของคุณธรรมจริยธรรมจากตัวละครในคัมภีร์ชาดก พบว่า ชาดกในเรื่องนี้มีตัวละครคือ ช้าง ลิง และนกกระสา เป็นเพื่อนกันเครารพในสิทธิของคน ซึ่งจัดได้ว่าเป็นลักษณะของการบริหารตนเองและการบริหารคนไปในขณะเดียวกัน อันที่จะสื่อถึงรู้จักหน้าที่ที่ดีต่อเพื่อน และยังให้คำแนะนำในทางที่ถูกต้อง ไม่เสียหาย เพราะว่าคุณธรรมข้อว่าด้วยเคารพนี้ ย่อมทำให้เป็นคนที่น่ารัก น่าเอ็นดู น่าเกรงใจ ได้รับความสุขกาย สบายใจ ผิวพรรณผ่องใส ไม่เดือดร้อน ไม่มีเวรหรือภัยสามารถถ่ายทอดความดีของตนไปสู่คนอื่นได้ง่าย ทำให้ผู้อื่นอยากช่วยเหลือเพิ่มเติมความดีให้ และยังมีสติ ไม่ประมาทมีปัญหา รู้จริงและทำให้จริง ไปเกิดใหม่ก็ไปเกิดในตระกูลสูงสุด และสามารถทำให้ถึงมรรคผลได้ง่าย เพราะการะธรรม^๒ นอกจากนี้ก็ยังมีชาดกอื่นที่กล่าวถึงภาวะความเป็นผู้นำ

^๑ พระศรีปริยัติโมลี (สมชัย กุศลจิตโต), **สงฆ์ผู้นำสังคม**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๕๒.

^๒ สุรพงษ์ จันลิ้ม, "ศึกษาวิเคราะห์คุณธรรมจากชาดก ตามที่ปรากฏในสารการเรียนรู้พระพุทธศาสนาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับชั้นมัธยมศึกษาพุทธศักราช ๒๕๔๔", **วิทยานิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย:มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗).

ดังเช่นที่มีปรากฏอยู่ในสุพรรณสังขารชาดก เป็นชาดกที่มีการชี้ให้เห็นถึงคุณค่าและความสำคัญด้านจริยธรรมสำหรับการดำรงตน (การบริหารตน) โดยอาศัยหลักของศีล ๕ และศีล ๘ อีกทั้งรวมถึงการปฏิบัติตนต่อผู้มีอุปการคุณดังเช่นบิดามารดาของบุตรธิดา การเลี้ยงดูครอบครัว การส่งเคราะห์ญาติ อันเป็นสื่อถึงการบ่งบอกถึงการรับผิดชอบต่อหน้าที่ในด้านการบริหารคน ตามหลักของทิว ๖ อย่างเห็นได้ชัด^๓ และสิ่งที่กล่าวมานั้นนับได้ว่าล้วนแล้วแต่เป็นคุณธรรมที่ยังบ่งบอกไปถึงภาวะผู้นำซึ่งมีอยู่ในทางพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น

โดยพลตินัย พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติของไทยมาแต่ โบราณกาล วัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี อันดงาม ตลอดจนภาษาที่ใช้พูดใช้เขียนล้วนแต่ได้รับอิทธิพลมาจากพระพุทธศาสนาแทบทั้งสิ้น องค์พระมหากษัตริย์ไทยทุกยุคทุกสมัย ล้วนแต่ทรงเป็นพุทธมามกะ ดำรงมั่นอยู่ในทศพิธราชธรรม และทรงนำคำสอนในพระพุทธศาสนาเป็นแนวปฏิบัติในการปกครองบ้านเมือง ทำให้พสกนิกรมีความสุขและบ้านเมืองก็เป็นปึกแผ่นมั่นคง ดำรงความเป็นชาติเอกราชอย่างภาคภูมิใจมาตราบทุกวันนี้ การนำเอาหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาไปศึกษา วิเคราะห์แล้วประยุกต์ใช้ให้เข้ากับหลักการปกครองสำหรับภาวะผู้นำ ก็จะทำให้หลักพุทธธรรมมีส่วนในการเสริมสร้างคุณธรรมและ ก่อให้เกิดการพัฒนาผู้นำหรือผู้ปกครองทุกระดับชั้นอย่างมีคุณภาพ กล่าวคือมีการพัฒนาชีวิตชุมชน และประเทศชาติให้มีความเจริญก้าวหน้าทางด้านคุณธรรมและจริยธรรม เมื่อคนในสังคมมีการพัฒนาชีวิตของเขาให้ดีขึ้น เขาก็มาพัฒนาครอบครัว พัฒนาชุมชน และพัฒนาสังคมให้ดีขึ้นด้วยเช่นกัน ดังนั้น หลักพุทธธรรมจึงเป็นพื้นฐานในการพัฒนาความเป็นผู้นำหรือผู้ปกครองอย่างแท้จริง เหมือนดังที่ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงภาวะผู้นำไว้ว่า “ผู้นำที่ยิ่งใหญ่ จริงๆ คือ ผู้นำที่สามารถเอาหลักความจริงหลักความถูกต้อง เอาประโยชน์มาเป็นที่ยอ้างอิงที่จะให้ ประชาชนร่วมแรงร่วมใจกันในการสร้างสรรค์ ชีวิตและสังคมโดยไม่ ต้องอาศัยความโลภหรือความโกรธมาเป็นเครื่องกระตุ้นเร้า”^๔ ซึ่งก็สอดคล้องกับหลักการปกครองของ ขงจื๊อที่ว่า “ผู้ปกครองจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำเรื่องผลประโยชน์ และคุณธรรมความดีให้เป็นเรื่องเดียวกัน เพราะคุณธรรมเป็นसारของการปกครอง”^๕ ดังนั้นหลักการปกครองจึงต้องประกอบด้วยคุณธรรม อุปมาดังดาวเหนืออันมีดาวดวงอื่นแวดล้อมเป็นบริวาร เพื่อประดับท้องฟ้าให้ดูสวยงาม ฉะนั้น

อย่างไรก็ตาม พระพุทธศาสนาถือได้ว่าเป็นศาสนาที่มีหลักของศาสนธรรม ที่มีบุคคลสามารถที่จะนำไปปฏิบัติจนสามารถก่อเกิดผลดีต่อตัวเอง และยังมีศาสนสถานไว้อันจักได้ประกอบในส่วนของพิธีกรรมสำคัญต่างๆ และที่สำคัญไม่น้อยไปกว่านี้คือยังมีศาสนทายาท (ผู้สืบต่อพระพุทธศาสนา) คือ พระสงฆ์ อันเป็นผู้ปฏิบัติตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า อีกทั้งยังเผยแผ่พุทธธรรม อันเป็นหลักธรรม และคำสอนของพระพุทธเจ้าในแก่ปวงชนคนทั่วไปได้รับรู้ถึงหลักธรรมนั้น

^๓ ธิติณดา จินาจันทร์, "กลวิธีการใช้ภาษาในการสร้างเรื่องชาดก: กรณีศึกษาจากสุพรรณสังขารชาดก", วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย:มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๓).

^๔ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), รัฐศาสตร์และจริยธรรมนักการเมืองแนวพุทธ (กรุงเทพมหานคร:มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๘), หน้า ๔๑.

^๕ กฤต ศรียะอาจ. “หลักการปกครองของขงจื๊อ”, พุทธศาสตร์ปริทัศน์. ปีที่ ๔๔ (มกราคม ๒๕๔๘: ๑๓๔).

และสามารถที่จะนำกลับไปใช้ในการดำรงชีวิต ครอบครัว ของตนเอง ในสังคมไทยซึ่งถือได้ว่าเป็นสังคมที่ให้ความสำคัญต่อพระสงฆ์ อันเนื่องจากเห็นว่าเป็นผู้ที่มีฐานะพิเศษทางสังคมได้รับการยอมรับนับถือ สังคมไทยให้ความเอื้อเฟื้อและแสดงความเคารพอ่อนน้อมต่อพระสงฆ์เมื่อได้พบเห็น ยิ่งพระสงฆ์ที่มีวัตรปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดีของพุทธศาสนิกชน ยิ่งทำให้พระพุทธศาสนารุ่งเรืองยิ่งขึ้นไป หากพระสงฆ์ประพฤติตรงกันข้าม คือประพฤติเสียหาก็จะทำให้ศาสนามีความเศร้าหมอง และประชาชนก็เสื่อมคลายศรัทธา เมื่อพระสงฆ์ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ย่อมทำให้เกิดแก่ประชาชนและหมู่คณะสงฆ์นั้น^๖

ด้วยเหตุนี้ จึงจะกล่าวได้ว่า สถาบันสงฆ์ เป็นสถาบันที่มีความสำคัญต่อสังคมไทยไม่ว่าจะเป็นกรณีวิถีชีวิตของคนไทย แรกเริ่มตั้งแต่พระพุทธศาสนาเข้าสู่ดินแดนที่เรียกว่าสุวรรณภูมิ หรือดินแดนแหลมทองอันเป็นประเทศไทยในปัจจุบัน ในราวปี พ.ศ. ๓๐๓ บทบาทและความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับประชาชนเป็นไปอย่างใกล้ชิดและมั่นคงตลอดมา ในความสัมพันธ์อันมั่นคงนี้ได้ขยายตัวต่อวิถีชีวิตของคนไทยและสังคมไทย ในชาวบ้านชนบทเองยังจะเห็นชัดว่าพระพุทธศาสนา มีความเกี่ยวข้องกับชีวิตประชาชนเป็นอย่างมาก ทั้งในวัดและตำบลนั้นๆ เพราะว่าเป็นที่พักผ่อนในเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมต่างๆ กระประชุมหารือ ตลอดจนถึงประเพณีต่างๆ ก็จะมีพระสงฆ์เป็นที่พึ่งทางใจของประชาชน^๗ ด้วยเหตุนี้เอง พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาจึงมีบทบาทในการเป็นผู้นำที่เป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาทั้งคน และสังคม ไปพร้อมๆ กัน ไม่ว่าจะเป็นในด้านวัตถุ ด้านจิตใจ และด้านสังคม

พระราชปัญญาโมลี (จรัส ทตฺตสิริ) เจ้าคณะจังหวัดลำพูน เป็นพระสงฆ์อีกรูปหนึ่งที่มีภาวะผู้นำในด้านต่างๆ ซึ่งถือได้ว่าเป็นผู้นำด้านการพัฒนาทางด้านวัตถุ รวมไปถึงทางด้านจิตใจและสังคม โดยมีผลงานที่โดดเด่นในหลายด้านและเป็นที่ประจักษ์แก่สาธุชน เช่น การอุปถัมภ์วัดในเขตการปกครอง พัฒนาจิตใจประชาชนในจังหวัดด้วยการจัดกิจกรรมอันส่งเสริมศีลธรรมและจริยธรรม อีกทั้งยังเป็นผู้เผยแพร่ในเรื่องของหลักธรรมและคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และท่านยังมีศีลจารวัตรที่ดีงาม ด้านปฏิบัติตามพระวินัย ถือได้ว่าเป็นพระเถระที่น่าเลื่อมใสศรัทธา อภัยภัยไม่ตรีจิต เปี่ยมด้วยความเมตตาธรรม ประกอบกับมีความเชี่ยวชาญด้านการเทศนาธรรมโดยเฉพาะแบบล้านนา และสามารถอธิบายธรรมะ ให้เป็นที่เข้าใจง่ายแก่คนทุกระดับชั้น ทำให้เกิดความศรัทธาแก่ผู้ที่ได้รับฟัง และยังเป็นพระเถระที่มีความรู้ มีความชำนาญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอีกด้วย

ในปัจจุบันการปกครองคณะสงฆ์นั้นมีปัญหาหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นเกิดกับตัวบุคคลบ้าง กฎหมายบ้าง และยังมีปัจจัยอื่นๆ ในสังคมคณะสงฆ์ และส่งผลกระทบที่ทำให้การพัฒนาองค์กรคณะสงฆ์เป็นไปอย่างยากลำบาก หากพิจารณาแล้วปัญหาเหล่านี้เกิดจากการขาดคุณสมบัติของบทบาท และหน้าที่ของผู้ที่ได้ชื่อว่า เป็นผู้นำแห่งคณะสงฆ์ เมื่อพิจารณาถึงความจำเป็นถึงภาวะผู้นำ ปัญหา

^๖ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), *เมืองไทยจะวิกฤติถ้าคนไทยมีศรัทธาวิปริต*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๗), หน้า ๓๓.

^๗ ประสาท สุขเกษม, "บทบาทของพระภิกษุสงฆ์ในการขัดเกลาทางสังคมแก่เยาวชน: ศึกษากรณีค่ายคุณธรรมวัดอุโมงค์ จังหวัดเชียงใหม่", *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐ .

ต่างๆ ที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นองค์กรไหนก็แล้วแต่ล้วนมาจากการที่หัวหน้า หรือผู้นำนั้นขาดวุฒิภาวะการเป็นผู้นำ ดังนั้นจึงสังเกตเห็นได้ว่าบทบาทและหน้าที่ของผู้นำที่พึงประสงค์ทางพระพุทธศาสนา ย่อมมีความจำเป็น และยังคงมีความสำคัญเป็นอย่างมากที่จะพัฒนาองค์กร ดังเช่น องค์กรคณะสงฆ์ และสมาชิกให้มีมั่นคงและความเจริญก้าวหน้าไปได้

ดังนั้น ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาภาวะผู้นำในคัมภีร์พระพุทธศาสนา บทบาทภาวะผู้นำของ พระราชปัญญาโมลี (จรัส ทตฺตสิริ) และวิเคราะห์บทบาทภาวะผู้นำในการกิจ ๖ ด้านของพระราช ปัญญาโมลี (จรัส ทตฺตสิริ) ต่อการพัฒนาองค์กรสงฆ์ จังหวัดลำพูน อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนา ภาวะผู้นำในองค์กรคณะสงฆ์ และพุทธศาสนิกชนในจังหวัดลำพูนสืบต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาแนวคิดภาวะผู้นำเชิงพุทธในการบริหารกิจการคณะสงฆ์

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระราชปัญญาโมลี (จรัส ทตฺตสิริ)

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาการบูรณาการหลักภาวะผู้นำเชิงพุทธเพื่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระราชปัญญาโมลี (จรัส ทตฺตสิริ)

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๓.๑ แนวคิดภาวะผู้นำเชิงพุทธในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ เป็นอย่างไร

๑.๓.๒ บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระราชปัญญาโมลี (จรัส ทตฺตสิริ) เป็นอย่างไร

๑.๓.๓ การบูรณาการหลักภาวะผู้นำเชิงพุทธเพื่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระราชปัญญาโมลี (จรัส ทตฺตสิริ) เป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยมุ่งที่จะศึกษาแนวคิดภาวะผู้นำเชิงพุทธในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ มี ๖ ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์^๘ ตลอดจนการบูรณาการหลักภาวะผู้นำเชิงพุทธเพื่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ และรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ของพระราชปัญญาโมลี (จรัส ทตฺตสิริ)

^๘ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๕ มาตรา ๑๕ ตี (๑) และ (๓) และกฎหมายเถรสมาคมฉบับที่ ๒๓ พ.ศ.๒๕๔๑ ข้อ ๕.

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลหลัก

ศึกษาโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) กับพระสังฆาธิการผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการในการทำวิจัยจำนวน ๑๕ รูป/คน

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ในการทำวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ เขตปกครองคณะสงฆ์ในจังหวัดลำพูน โดยแบ่งการปกครองระดับอำเภอ ออกเป็น ๘ อำเภอ ได้แก่

๑. อำเภอเมืองลำพูน
๒. อำเภอแม่ทา
๓. อำเภอบ้านโฮ่ง
๔. อำเภอลี้
๕. อำเภอทุ่งหัวช้าง
๖. อำเภอป่าซาง
๗. อำเภอบ้านธิ
๘. อำเภอเวียงหนองล่อง

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ผู้วิจัยทำการศึกษา ตั้งแต่เดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๗ ถึง เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๘ รวม ๑๒ เดือน

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๕.๑ **ความเป็นผู้นำ** หมายถึง คุณสมบัติหรือคุณลักษณะที่ทำให้บุคคลเป็นผู้นำ

๑.๕.๒ **ภาวะผู้นำ** หมายถึง การพฤติกรรม หลักการ การบริหารงาน ตลอดถึงความรู้ความสามารถของพระราชปัญญาโมลี (จรัส ทตฺตสิริ) ในการนํานโยบายไปใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อันจะนำไปสู่การขับเคลื่อนวัตถุประสงค์ของการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ได้บรรลุตามเป้าหมายของนโยบาย

๑.๕.๓ **ภาวะผู้นำเชิงพุทธ** หมายถึง การที่พระราชปัญญาโมลี (จรัส ทตฺตสิริ) ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนานํามาประยุกต์ไปควบคู่กับการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ภายใต้ความเป็นผู้นำ อันประกอบไปด้วย หลักอริยปัตย ๓ หลักหลักสังคหวัตถุ ๔ หลักพละ ๕ พรหมวิหาร ๔ เป็นเบื้องต้น

๑.๕.๖ **การบริหารกิจการคณะสงฆ์** หมายถึง การบริหาร การปฏิบัติงาน หรือกิจกรรมของคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พระราชกำหนด กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศมหาเถรสมาคม และมติ อันประกอบด้วย ๖ ด้าน อันประกอบด้วย

๑.) **การปกครอง** หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าคณะจังหวัดในการดูแลคณะสงฆ์ในจังหวัดลำพูนให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ ของมหาเถรสมาคมและตามพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช

๒.) การศึกษา หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าคณะจังหวัดในการส่งเสริมให้มีการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมแก่พระภิกษุสามเณร ทั้งแผนกบาลี แผนกธรรม และแผนกสามัญ ในจังหวัดลำพูน

๓.) การเผยแผ่ หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าคณะจังหวัดในการส่งเสริมให้มีการฟังพระธรรมเทศนา ธรรมสัจจพัฒนาจิตใจ การจัดเกี่ยวกับการอบรมสมณะและวิปัสสนากรรมฐาน การบรรยายหรือปาฐกถาธรรม การจัดศาสนพิธีต่างๆ เพื่อรักษาพิธีและวัฒนธรรมทางศาสนา และการให้ธรรมะหรือการสนทนาธรรมแก่คนในชุมชนและสังคม

๔.) สาธารณูปการ หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าคณะจังหวัดในการส่งเสริมก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสมบัติไว้ในจังหวัดลำพูนด้วยการรักษา ซ่อมแซม ปรับปรุง ตกแต่งศาสนวัตถุ และศาสนสถานที่มียุคเดิมให้มั่นคงถาวร และก่อสร้างเพิ่มเติมให้เหมาะสมกับศาสนสมบัติที่จำเป็นต่อการดำรงพระพุทธศาสนาให้มั่นคง

๕.) สาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าคณะจังหวัดในส่งเสริมการดำเนินกิจการสาธารณประโยชน์เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลแก่คนในชุมชนและสังคม โดยการจัดกิจกรรมอันเป็นสาธารณสมบัติหรือสาธารณกุศล เพื่อให้ความช่วยเหลือแก่คนในชุมชนและการพัฒนาสังคมและชุมชน

๖.) ศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าคณะจังหวัดในส่งเสริมการจัดการศึกษาที่จะช่วยเหลือเกื้อกูลสถานศึกษา เพื่อสงเคราะห์แก่เด็กเยาวชนให้ได้รับการศึกษาเล่าเรียน โดยไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย

๑.๖ แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยเกี่ยวข้อง

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งแนที่จะศึกษาภาวะผู้นำในการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดลำพูน โดยผู้วิจัยได้รวบรวมแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับผู้นำและภาวะผู้นำ และภาวะผู้นำเชิงพุทธ พร้อมยังอธิบายถึงการจัดการ หรือการบริหารกิจการคณะสงฆ์ และได้นำเสนอเท่าที่เป็นตัวอย่างพอสังเขป ต่อไปนี้

๑.๖.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำ

๑) ความหมายของภาวะผู้นำ

คำว่า ภาวะผู้นำ (Leadership) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งในการบริหารและจัดการองค์กรทั้งในภาครัฐและเอกชน เพื่อให้การดำเนินการบรรลุถึงเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่องค์กรได้ตั้งไว้ ความหมายของ ภาวะผู้นำ ในทัศนะนักวิชาการทั่วไปมีนักวิชาการที่ให้ความหมายของภาวะผู้นำเอาไว้หลายทรรศนะด้วยกันที่น่าสนใจทั้งนักวิชาการต่างประเทศและภายในประเทศ เพื่อความเข้าใจที่ครอบคลุมยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงได้รวบรวมความหมายของภาวะผู้นำจากผู้รู้ทั้งหลาย ดังนี้

ภาวะผู้นำ หมายถึง คุณสมบัติ เช่นสติปัญญา ความดีงาม ความรู้ความสามารถของบุคคล ที่ชักนำให้คนทั้งหลาย มาประสานกันและพากันไปสู่จุดหมายที่ดีงาม^๔ ซึ่งมีความสอดคล้องกับนักวิชาการที่ กล่าวว่า ภาวะผู้นำ หมายถึง การที่ผู้นำใช้อิทธิพลในความสัมพันธ์ซึ่งมีอยู่ต่อไปบังคับบัญชาในสถานการณ์ต่างๆ เพื่อปฏิบัติการ และอำนวยความสะดวก โดยใช้กระบวนการติดต่อซึ่งกันและกัน

^๔ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), ภาวะผู้นำ: ความสำคัญต่อการพัฒนาคน พัฒนาประเทศ, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๔๖), หน้า ๒๕.

เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย^{๑๐} ซึ่งมีความสอดคล้องกับนักวิชาการที่กล่าวว่า ภาวะผู้นำ หมายถึง ศิลปะ หรือ ความสามารถของบุคคลหนึ่งที่จูงใจ หรือใช้อิทธิพลต่อบุคคลอื่นไม่ว่าจะเป็นผู้ร่วมงานหรือ ผู้ใต้บังคับบัญชาในสถานการณ์ต่างๆ เพื่อปฏิบัติการ และอำนวยความสะดวกการใช้กระบวนการสื่อสาร ความหมายหรือติดต่อกันและกันให้ร่วมมือกันกับตน ดำเนินการจนกระทั่งบรรลุผลสำเร็จตาม วัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ การดำเนินจะเป็นไปในทางที่ดีหรือชั่วก็ได้^{๑๑} ซึ่งมีความ สอดคล้องกับนักวิชาการที่ได้ให้ความหมายว่า ภาวะผู้นำ หมายถึง ความสัมพันธ์ซึ่งบุคคลหนึ่ง หรือ ผู้ มีอิทธิพลให้ผู้อื่นทำงานร่วมกันด้วยความเต็มใจ เพื่อบรรลุเป้าหมายอันเป็นที่ต้องการของผู้นำ ผู้นำจึง ไม่ใช่ผู้ที่คอยผลักดันด้านเดียว หากแต่ผู้นำยังทำหน้าที่เป็นผู้ที่คอยฉุดดึงด้วย โดยแจ้งให้ผู้ตามทราบ แนวทางปรารถนาให้ปฏิบัติตามด้วยการปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดี^{๑๒}

จากการศึกษาพอสรุปได้ว่า ภาวะผู้นำ หมายถึง ศิลปะวิธีที่ผู้นำได้ประยุกต์ใช้ความรู้ ความสามารถ จนก่อให้เกิดอำนาจ อิทธิพล หรือเกิดการยอมรับจนสามารถจูงใจผู้อื่นหรือชักนำพา ผู้อื่นให้ปฏิบัติภารกิจ การงานของกลุ่มหรือองค์กรให้สำเร็จลุล่วงไปตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ ผู้นำหรือองค์กรตั้งไว้

๒) ทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำ

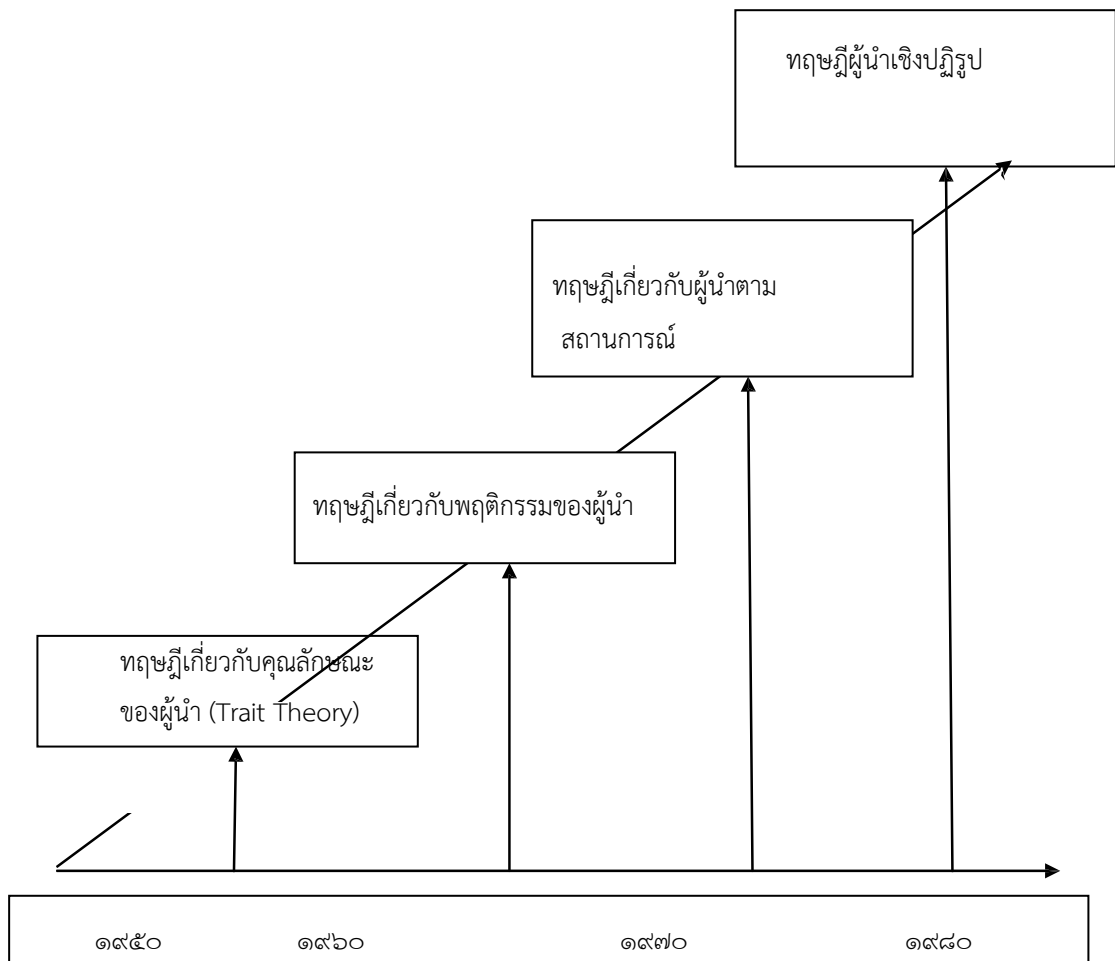
การศึกษาเกี่ยวกับทฤษฎีการเป็นผู้นำหรือภาวะการณเป็นผู้นำเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป มา นานแล้ว ซึ่งภาวะการณเป็นผู้นำถือเป็นปัจจัยที่สำคัญในการบริหาร เพราะช่วยทำให้เกิดการเพิ่ม ประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์กร บรรดานักวิชาการจึงสนใจศึกษาในเรื่องภาวะการณเป็นผู้นำ กันเป็นจำนวนมาก จนเกิดเป็นแนวคิดและทฤษฎีที่แตกต่างกันมากมายจากการศึกษาของนักวิชาการ ต่าง ๆ ทำให้ได้ทราบถึงวิวัฒนาการของทฤษฎีเกี่ยวกับผู้นำ(The Evolution of Leadership Theory)

^{๑๐} กวี พงศ์พัฒน์, ภาวะผู้นำ, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์เสริมวิชาชีพบัญชี, ๒๕๓๖), หน้า ๑๗.

^{๑๑} กิติ ตัญญาคานนท์, เทคนิคการสร้างภาวะผู้นำ, (กรุงเทพมหานคร : เพลวอักษร, ๒๕๔๓), หน้า ๒๒.

^{๑๒} เถาว์ลัย นันทาภิวัฒน์, หลักการจัดการ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , ๒๕๒๑), หน้า ๒๐๓.

วิวัฒนาการของทฤษฎีเกี่ยวกับผู้นำ (The Evolution of Leadership Theory)

แผนภาพ ภาพแสดงวิวัฒนาการทางการศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำ

มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของทฤษฎีผู้นำไว้ว่า ผู้นำที่มี ประสิทธิภาพนั้นต้องเน้นทั้งงาน (Concern of Production) และเน้นทั้งคน (Concern of People) ทฤษฎีตาข่ายการบริหารแบ่งรูปแบบการบริหารออกเป็น ๕ รูปแบบ คือ

๑) ผู้นำแบบมุ่งเน้นงาน (Impoverished Authority-compliance) ผู้นำแบบนี้จะมุ่งเน้นงานมากกว่าเน้นคน มุ่งแต่ทำงานให้สำเร็จ โดยไม่คำนึงถึงความต้องการของคนจะเข้มงวดต่อวิธีการทำงานและระเบียบแบบแผนอย่างเคร่งครัด รูปแบบการบริหารงานจะเป็นแบบการใช้อำนาจ และต้องการให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเชื่อฟัง

๒) ผู้นำแบบมุ่งเน้นคน (Country club management) ผู้นำแบบนี้ตรงกันข้ามกับแบบ มุ่งเน้นงาน โดยจะเน้นคนเป็นหลัก เน้นงานน้อย และจะเน้นการรักษาสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลที่ ราบรื่น ต้องการให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน

๓) ผู้นำแบบปล่อยปละละเลย (Impoverished management) ผู้นำแบบนี้มีความสนใจต่ำมากทั้งงานและคน มักจะบริหารงานในลักษณะที่ไม่มีจุดมุ่งหมายเป็นการทำงานประจำไปเรื่อย ๆ ต้องการเพียงให้ตนเองเป็นส่วนหนึ่งขององค์กรเท่านั้น

๔) ผู้นำแบบเดินสายกลาง (Middle of the road management) ผู้นำแบบนี้เป็นผู้ที่ให้ความสำคัญกับงาน และคนในระดับปานกลาง เป็นบุคคลที่ชอบประนีประนอมจะสร้างผลงานในระดับปานกลาง เขาจะทำงานให้สำเร็จลุล่วงไปโดยไม่มีการคาดหมายที่สูงมากนัก

๕) ผู้นำแบบทีมงาน (Team management) ผู้นำแบบนี้มุ่งเน้นทั้งงานและคนเน้นการร่วมมือทำงานและมุ่งเน้นการทำงานเป็นทีม เน้นบรรยากาศการทำงานที่ช่วยเหลือกันไว้วางใจกัน และเคารพซึ่งกันและกัน เพื่อให้งานประสบความสำเร็จ^{๑๓} ซึ่งมีความสอดคล้องกับทฤษฎีที่ว่า ผู้นำที่เหมาะสมภายใน สถานการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะ แบบของผู้นำจะกำหนดตามความมากน้อยของการมีส่วนร่วม ร่วมในการตัดสินใจของผู้ใต้บังคับบัญชา โดยเขาได้นำแนวคิดมาจากทannenbaum และ Schmidt (Tannenbaum and Schmidt) และพัฒนามาเป็นรูปแบบการตัดสินใจของผู้นำ ซึ่งมีอยู่ ๕ รูปแบบ ด้วยกัน ดังนี้

๑) ผู้นำแก้ปัญหาหรือตัดสินใจโดยใช้ข้อมูลที่ตนเองมีแล้วเท่านั้น

๒) ผู้นำรับข้อมูลที่จำเป็นของผู้ใต้บังคับบัญชา แล้วจึงตัดสินใจแก้ปัญหาด้วยตนเอง โดยอาจจะแจ้งหรือไม่แจ้งปัญหานั้นกับผู้ใต้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชาไม่มีสิทธิในการเสนอความเห็นหรือร่วมตัดสินใจ

๓) ผู้นำยอมให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นหรือเสนอแนะ แนวทางในการแก้ปัญหาเป็นรายบุคคล หรืออาจขอคำแนะนำต่าง ๆ เท่าที่จำเป็นแล้วจึงตัดสินใจ แก้ปัญหาด้วยตนเอง โดยอาจนำหรือไม่นำข้อเสนอแนะของผู้ใต้บังคับบัญชาเข้ามาร่วมตัดสินใจด้วย

๔) ผู้นำยอมให้ผู้ใต้บังคับบัญชา มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นหรือเสนอแนะ แนวทางในการแก้ปัญหา หลังจากนั้นผู้นำจะรวบรวมความคิดเห็นทั้งหมดมาพิจารณาแล้วจึงตัดสินใจ แก้ปัญหาด้วยตนเอง ซึ่งการตัดสินใจนี้อาจจะสะท้อนหรือไม่สะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของผู้ตามก็ได้

๕) ผู้นำยอมให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นหรือเสนอแนะ หลังจากนั้นผู้นำและผู้ตามจะร่วมกันสร้าง และประเมินทางเลือกในการแก้ปัญหาโดยใช้มติของกลุ่ม ผู้นำ ไม่พยายามที่จะใช้อิทธิพลของตน เพื่อให้ยอมรับวิธีการแก้ปัญหาในแบบที่ตนต้องการ แต่เต็มใจ ที่จะยอมรับและนำเอาวิธีแก้ปัญหาของกลุ่มไปปฏิบัติ

^{๑๓} Rebert Blake and Jane S. Mouton, **The Managerial Grid**, (Houston Texas : Gulf Publishing, 1964), p. 70.

รูปแบบผู้นำทั้ง ๕ รูปแบบจะเหมาะสมกับสถานการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งเท่านั้นผู้นำจะเลือกใช้รูปแบบใดขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญ ๒ ประการ คือ ผู้นำแน่ใจว่าการตัดสินใจนั้นมีคุณภาพ และ ผู้นำต้องแน่ใจว่า การตัดสินใจนั้นสมาชิกในกลุ่มยอมรับว่าเป็นต่อการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ^{๑๔}

๑.๖.๒ แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงพุทธ

๑) ความหมายของภาวะผู้นำเชิงพุทธ

พระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงภาวะผู้นำในพระไตรปิฎกอยู่มาก แต่ไม่ได้ระบุโดยตรง กระนั้นก็สามารถจับประเด็นภาวะผู้นำตามแนวพระพุทธศาสนาได้ จึงขอยกตัวอย่างที่เกี่ยวข้องไว้ ดังนี้ ผู้นำเชิงพุทธในพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนามีกล่าวแบ่งประเภทพระราชา ซึ่งเป็นชนชั้นปกครองไว้ ๒ประเภท คือ ๑) ธรรมราชา ๒) เทวราชา

๑) ธรรมราชา หมายถึง ผู้นำหรือนักปกครองที่ทรงธรรม มีการใช้หลักธรรมาภิบาลเป็นนโยบายในการปกครองประเทศ ทำให้อาณาประชาราษฎร์มีความอยู่ดีกินดีมีความสุข ประเทศมีความสงบร่มเย็น หลักธรรมที่ถูกนำไปใช้ในปกครอง เช่น ทศพิธราชธรรม อคติ ๔ จักรวัตติธรรม เป็นต้น

๒) เทวราชา หมายถึง การนับถือพระราชาเทียบเทเจ้าผู้ศักดิ์สิทธิ์ใหญ่ หรือสมมติให้เป็นเทวดา อันเนื่องมาจากการถูกครอบงำหรือพัฒนาการจากแนวคิดจากพราหมณ์ลักษณะสำคัญของเทวราชา คือ มีอำนาจเบ็ดเสร็จ มีอำนาจยิ่งใหญ่ในการดูแลประเทศปราบปรามเหตุการณ์ให้อยู่ในความสงบ ถ้าปกครองโดยธรรม ประเทศย่อมสงบสุข แต่ถ้าหลงระเหิรในอำนาจ ย่อมทำให้ประเทศชาติเสื่อม^{๑๕}

ดังนั้นภาวะผู้นำเชิงพุทธที่ดีต้องพัฒนาตนเองให้มีคุณสมบัติที่พร้อมจะเป็นผู้ปฏิบัติต่อองค์กรและผู้ใต้บังคับบัญชา โดยพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงคุณสมบัติภาวะผู้นำ ๓ ประการคือ

๑) จกขุมา เป็นผู้มีความวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล สามารถคาดเดาสภาพการณ์ล่วงหน้าได้วางแผนรับมือ วางแผนรุกหรือรับได้อย่างเหมาะสม

๒) วิรุโธ เป็นผู้ชำนาญในงาน รู้จักหน้าที่ ไม่บกพร่องในหน้าที่ที่รับผิดชอบ

๓) นิสสยสมปนโน เป็นผู้มีความซื่อสัตย์ที่ดี และได้รับความไว้วางใจจากผู้อื่น^{๑๖} นอกจากนี้ พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ.ปยุตโต)ได้เสนอคุณสมบัติอีก ๕ ประการคือ

๑) ผู้นำจะต้องมีคุณสมบัติภายในตนเอง เป็นจุดเริ่มและเป็นแกนกลางไว้

๒) ผู้ตามโยงด้วยคุณสมบัติที่สัมพันธ์กับผู้ตาม

๓) จุดหมาย โยงด้วยคุณสมบัติที่สัมพันธ์กับจุดหมาย

^{๑๔} Vroom and Yetton, 1973, quoted in Gary Dessler, **Management : Principles and Practices for Tomorrow's Leader**, pp. 308 - 309.

^{๑๕} สุรศักดิ์ ม่วงทอง, “พุทธธรรมกับภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ ศึกษาเฉพาะกรณีก้านัน ผู้ใหญ่บ้านจังหวัดนครศรีธรรมราช”, **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๓), หน้า ๒๑.

^{๑๖} อ.เอกก. (ไทย) ๒๐/๒๐/๑๖๔.

๔) หลักการและวิธีการ โยงด้วยคุณสมบัติที่สัมพันธ์กับหลักการและวิธีการที่จะทำให้สำเร็จผลบรรลุจุดหมาย

๕) สถานการณ์ โดยด้วยคุณสมบัติที่สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมหรือสิ่งที่จะประสบซึ่งอยู่ภายนอก^{๑๗}

๒) หลักธรรมสำหรับภาวะผู้นำเชิงพุทธ

พระพุทธศาสนามีหลักธรรมสร้างผู้นำที่พึงประสงค์หรือมีภาวะผู้นำที่ดี นั่นคือผู้นำต้องเป็นนักประชาธิปไตยเปี่ยมด้วยหลักธรรมาธิปไตย การบริหารงานด้วยหลักพรหมวิหารธรรม ๔ อย่าง การสงเคราะห์ผู้ใต้บังคับบัญชาด้วยหลักสังคหวัตถุ ๔ อย่าง และความเป็นผู้มีพละกำลังที่สมบูรณ์ทั้งกายและใจด้วยหลักพละ ๕ อย่าง ดังจะได้นำเสนอต่อไปนี้

๒.๑) หลักอธิปไตย ๓ อธิปไตย หมายถึง ความเป็นใหญ่ ภาวะที่ถือเอาเป็นใหญ่ มี ๓ ประการ คือ

๑) อัตตาธิปไตย คือ ความมีตนเป็นใหญ่, ถือตนเป็นใหญ่, กระทำการด้วยปรารถนาตนเป็นประมาณ

๒) โลกาธิปไตย คือ ความมีโลกเป็นใหญ่, ถือโลกเป็นใหญ่, กระทำการด้วยปรารถนา นิยมของโลกเป็นประมาณ

๓) ธัมมาธิปไตย คือความมีธรรมเป็นใหญ่, ถือธรรมเป็นใหญ่, กระทำการด้วยปรารถนาความถูกต้อง เป็นจริง สมควรตามธรรม เป็นประมาณ^{๑๘}

หลักธรรมข้อนี้ พระมหาจุฑาชัย วชิรเมธี (ว.วชิรเมธี) ได้อธิบายขยายความไว้ว่าผู้นำ คือ ผู้ที่มีหน้าที่ใช้อำนาจในการตัดสินใจ ศักยภาพของการเป็นผู้นำวัดกันที่ศักยภาพในการตัดสินใจ ผู้นำที่ดีมีแนวทางการตัดสินใจ ๓ ทางด้วยกัน คือ

แบบที่หนึ่ง ผู้นำแบบอัตตาธิปไตย คือ การตัดสินใจโดยเอาตัวเองเป็นศูนย์กลางในลักษณะโลกต้องหมุนตามฉัน ถ้าฉันพูดทุกคนต้องฟัง ถ้าฉันสั่งทุกคนต้องทำ เอาตัวเองเป็นใหญ่ เอาตัวเองเป็นศูนย์กลางหรือเป็นที่ตั้ง แต่ผู้นำแบบนี้มีโอกาสเสี่ยงสูงมากจะกลายเป็นทรราช ถ้าอยู่ในบ้านก็เป็นทรราชในบ้านของตน

แบบที่สอง ผู้นำแบบโลกาธิปไตย คือ เอาคนอื่นเป็นใหญ่ เอาลูกน้องเป็นใหญ่เอาประชาชน เอาบริษัท เอาบริวาร เป็นใหญ่ เลขาฯขงมาอย่างไรก็เซ็นไปโดยขาดการพิจารณาว่าเรื่องราวเป็นอย่างไร สรุปแล้ว ก็คือ การขาดเหตุผลในการพิจารณาไม่เป็นตัวของตนเป็นจะต้องฟังคนอื่น หากเขาว่าอย่างไร ก็พลอยว่าไปตามเขา จะถูกหรือผิดไม่ได้คิดถึงผล ผลเสียคือ ทำให้ตนและองค์กรขาดเอกภาพที่ดี ขาดกฎเกณฑ์ทางสังคม ขาดระเบียบวินัยในการปกครอง สุดท้ายก็ล้มเหลวเช่นเดียวกันแบบที่หนึ่ง

แบบที่สาม แบบธัมมาธิปไตย คือ มีการตัดสินใจแบบใช้เหตุผล ใช้ปัญญา ใช้ความถูกต้อง ใช้ประโยชน์ส่วนรวมเป็นตัวตั้ง การตัดสินใจโดยถือเอาระบบ หลักการ ความถูกต้อง เหตุผล ประโยชน์สุขของคนส่วนใหญ่เป็นมาตรฐาน หากผู้นำถือหลักการนี้ได้เมื่อใดก็จะเป็นผู้นำผู้บริหารที่ตัดสินใจเป็น และถือได้ว่าเป็นผู้นำหรือผู้บริหารมืออาชีพ

^{๑๗} พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ.ปยุตฺโต), ภาวะผู้นำ, หน้า ๕.

^{๑๘} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๐๕/๒๗๔.

มีข้อพึงสังเกตว่า ผู้เป็นอรรถาธิปิก พึงใช้สติให้มาก ผู้เป็นโลกาธิปิก พึงมีปัญญาครองตน และรู้พินิจ ผู้เป็นธรรมาธิปิก พึงประพฤติให้ถูกหลักธรรม ผู้เป็นหัวหน้าหมู่ เป็นนักปกครอง พึงถือธรรมาธิปไตย^{๑๙}

๒.๒) พรหมวิหาร ๔ พรหมวิหาร ได้แก่ ธรรมเป็นเครื่องอยู่ของพรหมหรือผู้ประเสริฐ หมายถึง ผู้มีจิตใจยิ่งใหญ่กว้างขวางประดุจพระพรหม ซึ่งเป็นคุณธรรมที่บุคคลควรปฏิบัติต่อกัน ตลอดจนถึงการปฏิบัติต่อสัตว์และธรรมชาติสิ่งแวดล้อมด้วย และโดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลผู้อยู่ในฐานะผู้ใหญ่ เช่น ผู้ปกครองบ้านเมือง ผู้ปกครองในระดับต่างๆ ตลอดจนบิดามารดา ครูอุปัชฌาย์ อาจารย์ และญาติผู้ใหญ่ ที่มีหน้าที่ในการดูแล อบรม สั่งสอน ชี้แนะผู้ได้บังคับบัญชาบุตรหลาน และมิตรบริวาร ซึ่งเป็นผู้น้อยปฏิบัติตามอย่างนุมนวลมีระเบียบวินัยหรือเป็นการปกครองด้วยหลักพระคุณผสมกับพระเดช แบ่งออกเป็น ๔ ประการ^{๒๐} ได้แก่

๑) เมตตา ได้แก่ ความรักใคร่ปรารถนาให้มีความสุข ด้วยจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่ผู้อื่นและสิ่งอื่น ซึ่งเป็นความรักใคร่ที่ปราศจากราคะความกำหนัด ความรักความหวังดี ความปรารถนาดีนั้น เป็นการแสดงออกซึ่งมิตรภาพไมตรีของมนุษย์ที่มีต่อกันตลอดถึงสัตว์และธรรมชาติสิ่งแวดล้อมด้วย ด้วยต้องการมุ่งหวังแต่ความสุขแก่เขา ไม่หวังผลประโยชน์ตอบแทนสิ่งอื่นใดนอกจากให้เขาเป็นสุข โดยการแสดงออก ๓ ทาง ได้แก่

ก) เมตตากายกรรม เมตตาทางกาย คือ การกระทำ และการแสดงออกทางกายที่ประกอบด้วยเมตตา

ข) เมตตาวจีกรรม เมตตาทางวาจา คือ การพูดเจรจาถ้อยคำที่ประกอบด้วยเมตตา

ค) เมตตามโนกรรม เมตตาทางใจ คือ มีจิตใจที่มุ่งหวังดี มีเจตนาดีต่อผู้อื่นและสิ่งอื่น

๒) กรุณา ได้แก่ ความสงสาร คือ เมื่อเห็นเขาตกอยู่ในความทุกข์ยากลำบากเดือดร้อน ก็คิดใฝ่ใจในอันที่จะช่วยปลดปล่อยให้เขาพ้นจากความทุกข์ยากลำบากเดือดร้อนนั้น อยากช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความเดือดร้อน ปัญหาหรืออุปสรรคทั้งหลาย มีความใฝ่ใจที่จะปลดปล่อยบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนให้ประสบกับความสำเร็จ ความเจริญรุ่งเรืองโดยมีบิดามารดาเป็นตัวอย่างของการแสดงออกให้ปรากฏเป็นพฤติกรรม เพราะบิดามารดาจะรู้สึกเป็นทุกข์เป็นร้อน ห่วงใยบุตร เมื่อเห็นบุตรมีความทุกข์หรือผิดหวัง พร้อมกับหาวิธีเพื่อปลดปล่อยความทุกข์นั้น ด้วยความเอ็นดูที่บริสุทธิ์ใจ โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน

๓) มุทิตา ได้แก่ ความรู้สึกยินดีด้วย เมื่อเห็นผู้อื่นหรือสิ่งอื่นอยู่ดีมีความสุข ตัวเองก็มีใจแช่มชื่นเบิกบาน พลอยยินดีปรารถนาปลื้มบันเทิงใจด้วย เมื่อเห็นเขาเหล่านั้นประสบความสำเร็จ มีความเจริญงอกงามในตำแหน่งหน้าที่การงานยิ่งขึ้นไป

๔) อุเบกขา ได้แก่ ความมีใจเป็นกลาง คือ มองตามเป็นจริงโดยวางจิตเรียบสม่ำเสมอ มั่นคง เทียงตรงดุจตราขึง เมื่อมองเห็นบุคคลที่ได้รับผลของกรรมดีหรือกรรมชั่ว ซึ่งสมควร

^{๑๙} ว.วชิรเมธี, *ภาวะผู้นำจากเนลสัน มันเดลา ถึง โอบามา แห่งทำเนียบขาว*, สถาบันวิมุตตยาลัย พิมพ์ถวายเป็นมูทิตาสักการะแก่พระมหาจุฬาลงกรณ วชิรเมธี เนื่องในโอกาสได้รับถวายปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัทยใหญ่, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิมุตตยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๒๒-๓๐.

^{๒๐} ที.ปา. (ไทย) ๑๐/๓๒๗/๒๕๖.

แก่เหตุที่ตนได้กระทำไว้ พร้อมทั้งจะวินิจฉัย วางตน และปฏิบัติไปตามความเที่ยงธรรมไม่เอนเอียงด้วยอคติ^{๒๑}

ผู้ปกครองควรนำหลักพรหมวิหารธรรมไปใช้ ดังนี้

๑) ตั้งใจให้ความเมตตาและกรุณาต่อผู้ใต้บังคับบัญชาที่ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความสุจริตและชอบธรรม ชอบด้วยกฎระเบียบและกฎหมายของประเทศ

๒) มีความกระตือรือร้น เมื่อบริหารหรือผู้ใต้บังคับบัญชา ทำผลงานแก่งองค์กรให้เจริญก้าวหน้าได้ มีผลงานใหม่ มีนวัตกรรมใหม่ออกมาสู่องค์กรและสังคม เช่น ให้การยกย่องชมเชยให้รางวัล ให้เกียรติบัตร เพื่อเงินเดือน เป็นต้น อันเป็นเหตุให้บริหารผู้นั้น มีใจกล้าหาญที่จะทำงานให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้นและทุ่มเทแก่งองค์กรเป็นทวีคูณ

๓) รู้จักการปล่อยวางหรือวางเฉยต่อบางเรื่องและบางบุคคลที่ไม่ควรใส่ใจเนื่องจากจะทำให้การบริหารงานขององค์กรหยุดชะงัก เช่น ไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวเรื่องส่วนตัวของบริหาร หากเรื่องที่เขาก่อนหน้านั้นไม่ส่งผลกระทบเสียหายต่อองค์กรของตน เช่น พฤติกรรมการสูบบุหรี่ การเที่ยวกลางคืน เป็นต้น

๒.๓) สังคหัตถุ ๔ สังคหัตถุ แปลว่า ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวใจบุคคลและประสานหมู่ชนไว้ในความสมานสามัคคี หมายถึง การกระทำการสงเคราะห์ที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจของกันและกัน ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับคนทุกคนและทุกสังคม เช่น ผู้ปกครองหรือผู้บริหารกับผู้ใต้บังคับบัญชา (บริวาร) ศิษย์กับครูอาจารย์ เป็นต้น เพราะเป็นรากฐานแห่งการแบ่งปันผลประโยชน์ทางวัตถุที่ลงตัว และความเจริญก้าวหน้าทั้งส่วนตัวและส่วนรวมมี ๔ ประการ^{๒๒} ดังนี้

๑) **ทาน** หมายถึง การให้ปันสิ่งของด้วยความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ ช่วยเหลือ สงเคราะห์ด้วยทุน หรือทรัพย์สิน และวัตถุสิ่งของตลอดจนให้ความรู้ และศิลปวิทยานัยสำคัญ ของ “ทาน” ในสังคหัตถุ นี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อสงเคราะห์ผู้รับ เน้นผู้รับเป็นสำคัญ เช่น ช่วยเหลือ สงเคราะห์ผู้อื่นด้วยปัจจัย ๔ กล่าวคือ เครื่องนุ่งห่ม อาหาร ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรค ฉะนั้น การให้ทาน จึงควรให้ด้วยความมีเมตตาเพื่อแสดงน้ำใจไมตรี สร้างเสริมมิตรภาพ ให้ด้วยกรุณา ต้องการช่วยปลดปล่อยความทุกข์ความเดือดร้อน ให้ด้วยมฤตาส่งเสริมสนับสนุนให้ทำความดีมีความเจริญก้าวหน้า เพราะฉะนั้น การให้ด้วยวัตถุสิ่งของ จึงมุ่งประโยชน์แก่ผู้รับ ๓ ลักษณะ ได้แก่

ก) ให้โดยหวังจะอนุเคราะห์ การให้ความเกื้อหนุนอุปถัมภ์ด้วยเมตตา และการให้การอุดหนุนเอื้อเฟื้อช่วยเหลือกันด้วยกรุณา

ข) ให้โดยหวังเพื่อเป็นการสมัคสมานสามัคคี ด้วยการสงเคราะห์เกื้อกูลกันและกันในฐานะผู้อื่นที่เกี่ยวข้องกับตน

ค) ให้เพื่อเป็นการตอบแทนคุณ บรรณาณาบูชาคุณแก่ท่านผู้มีคุณ เช่น ปู่ ทวด ยายทวด ตา ยาย และบิดา มารดาผู้ที่มีอุปการคุณ^{๒๓}

^{๒๑} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๑๔๘-๑๔๙.

^{๒๒} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๑๓/๒๕๕.

^{๒๓} สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (พิมพ์ ธมฺมธโร), **มงคลยอตชีวิต ฉบับสมบูรณ์**, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๒๘), หน้า ๒๗๕-๒๘๐.

ทานหรือการให้นั้น ย่อมเป็นประโยชน์ทั้งแก่ผู้ให้และผู้รับ คือ ทำให้ผู้ให้มีความสุข เบิกบานใจ และอิ่มใจซึ่งจะเป็นประโยชน์เกื้อกูลต่อร่างกายและจิตใจ เป็นการสละความเห็นแก่ตัว ผู้รับย่อมได้รับประโยชน์จากสิ่งของที่เขาให้ การให้และการรับจึงเป็นสิ่งสำคัญสำหรับมนุษย์ เป็นการรักษาความเป็นธรรมชาติของมนุษย์ไว้ เป็นการรักษาความเป็นสังคมความเป็นเพื่อนฝูงความเป็นญาติเอื้ออาไว และการให้กับการรับยังเป็นกฎ เป็นกระบวนการของธรรมชาติของบุคคลผู้มีความกตัญญู ถ้าธรรมชาติไม่มีการให้และการรับป่านนี้ก็จะมีโลก ดวงดาว มนุษย์ พืช สัตว์ และธรรมชาติอย่างแน่นอน พระพุทธองค์ตรัสว่า “การให้ทาน เป็นมงคลอันสูงสุด”^{๒๔} ซึ่งเป็นการส่งเสริมความกตัญญู

๒) ปิยวาจา หรือ เปยยวัชชะ หมายถึง พูดอย่างคนรักกัน คือ กล่าวคำสุภาพไพเราะ นำพา ชี้แจงแนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ มีเหตุผลเป็นหลักฐานชักจูงในทางที่ดีงามหรือคำแสดงความเห็นอกเห็นใจ ให้กำลังใจ รู้จักพูดให้เกิดความเข้าใจดี สมานสามัคคี เกิดไมตรีทำให้รักใคร่นับถือและช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

๓) อตถจริยา หมายถึง ทำประโยชน์แก่เขา คือช่วยเหลือด้วยแรงกาย และชวนชวนช่วยเหลือกิจกรรมต่าง ๆ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ รวมทั้งช่วยแก้ไขปัญหาและช่วยปรับปรุงส่งเสริมในด้านจริยธรรม

๔) สมานัตตตา หมายถึง เอาตัวเข้าสมาน คือ ทำตัวให้เข้ากับเขาได้ วางตนเสมอต้นเสมอปลาย ให้ความเสมอภาค ปฏิบัติสม่ำเสมอต่อผู้อื่น ไม่เอาเปรียบ และร่วมสุข ร่วมทุกข์ ร่วมรับรู้ ร่วมแก้ไขปัญหา เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขร่วมกัน^{๒๕}

หลักการสงเคราะห์ด้วยสังคหัตถุนี้ แต่เดิมจัดอยู่ในหลักธรรมสำหรับผู้ปกครองประเทศ ซึ่งเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ราชสังคหัตถุ มีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ได้แก่

๑) สัสสมะระ คือ ความฉลาดในการบำรุงพืชพันธุ์ธัญญาหารของประชาชน (ในปัจจุบันทางราชการ มอบให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นผู้ดูแลบริหารจัดการเรื่องนี้)

๒) ปุริสเมระ คือ ความฉลาดในการบำรุงข้าราชการ (การให้สวัสดิการและขวัญกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการในแต่ละกระทรวง)

๓) สัมมาปาสะ คือ ความรู้จักผูกผสานรวมใจประชาชนด้วยการส่งเสริมอาชีพเช่น ให้สินเชื่อแก่คนจนเพื่อประกอบอาชีพทางการเกษตรและค้าขาย เป็นต้น

๔) วาจาเปยยะ คือ ความมีวาจาอันคิดดีมีน้ำใจ น้ำคำควรดีหมายถึง ผู้ปกครองที่ฉลาดจะต้องรู้จักพูด รู้จักปราศรัย ไพเราะ สุภาพนุ่มนวล ประกอบด้วยเหตุผล มีประโยชน์เป็นทางของความสามัคคี ทำให้เกิดความเข้าใจอันดีและความนิยมเชื่อถือจากผู้ใต้บังคับบัญชา (บริวาร)^{๒๖}

๒.๕) พละ ๕ พละธรรม มีความสำคัญยิ่งในแง่ของการปกครองตนเอง เพื่อฝึกให้ตนเป็นคนมีความเชื่อมั่นในการทำงานที่ถูกต้อง มีความพากเพียรต่อสู้กับปัญหาที่เผชิญหน้าทุกรูปแบบ มีสติกำกับจิตใจอยู่เสมอไม่ประมาทในการปฏิบัติหน้าที่ และมีไหวพริบหรือปัญญาในการแก้ปัญหาที่ยากและซับซ้อนในองค์กรของตน เพื่อให้การบริหารงานและการปกครองผู้ใต้บังคับบัญชาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

^{๒๔} ชุ.ช. (ไทย) ๒๕/๗/๗.

^{๒๕} อ.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๓๒/๕๑.

^{๒๖} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๔๔.

คำว่า พละ แปลว่า ธรรมอันเป็นกำลัง ซึ่งพละนี้ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า อินทรีย์ ๕ หมายถึง ธรรมที่เป็นใหญ่ในกิจของตน (Controlling faculty) เหตุที่เรียกว่า อินทรีย์ เพราะความหมายว่าเป็นใหญ่ในการกระทำหน้าที่แต่ละอย่างๆ ของตน คือ เป็นเจ้าการ ในการครอบงำเสียซึ่งความไร้ศรัทธา ความเกียจคร้าน ความประมาท ความฟุ้งซ่าน และความหลงตามลำดับ ที่เรียกว่า พละ เพราะความหมายว่า เป็นพลังทำให้เกิดความมั่นคง ซึ่งความไร้ศรัทธาเป็นต้น แต่ละอย่าง จะเข้าครอบงำไม่ได้^{๒๗}

- ๑) สัทธา คือ ความเชื่อ (Confidence)
- ๒) วิริยะ คือ ความเพียร (Energy; effort)
- ๓) สติ คือ ความระลึกได้ (Mindfulness)
- ๔) สมาธิ คือ ความตั้งจิตมั่น (Concentration)
- ๕) ปัญญา คือ ความรู้ทั่วชัด^{๒๘} (Wisdom; understanding)

สรุปได้ว่า ส่วนหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่ทำให้ประสบความสำเร็จในการเป็นผู้นำที่ดีขององค์กรนั้น ประกอบด้วย หลักอภิปไตย ๓ (รู้ระบอบการบริหารงานที่เหมาะสมแก่องค์กรและชุมชน) พรหมวิหาร ๔ (รู้จักใช้พระเดชและพระคุณ) สังคหวัตถุ ๔ (รู้จักหลักการผูกมิตรไมตรีต่อคนอื่นได้ดี) พละ ๕ (รู้จักบริหารตนเองอย่างชาญฉลาดและมีความมั่นคงทางสติปัญญาและอารมณ์)

ดังนั้นภาวะผู้นำเชิงพุทธในทางพระพุทธศาสนาได้เน้นให้เห็นความสำคัญของตัวบุคคล เพื่อให้บุคคลสำรวจฝึกฝนปรับปรุงตนเอง เพราะต้องการให้รู้จักตนเอง รับผิดชอบตนเอง เคารพเชื่อมั่น และช่วยเหลือตัวเอง การมีภาวะผู้นำคือการมีศิลปะสูงใจและอำนวยความสะดวกให้ผู้ใต้บังคับบัญชา ปฏิบัติภารกิจตามที่พึงประสงค์ด้วยการเชื่อฟัง เชื่อมั่น เคารพนับถือและร่วมมืออย่างจงรักภักดี หลักธรรมต่างๆ ในทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในพระไตรปิฎก ผู้นำสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับยุคปัจจุบันได้เป็นอย่างดี เพื่อให้การบริหารลุล่วงไปด้วยดีและมีประสิทธิภาพ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนามีมากมาย

๑.๖.๓ อัตตชีวประวัติพระราชปัญญาโมลี (จรัส ทตตสิริ)

๑) ชื่อ – สกุล พระราชปัญญาโมลี (จรัส) ฉายา ทตตสิริ อายุ ๕๙ ปี พรรษา ๓๙ วิทยฐานะ ป.ธ. ๗ น.ธ เอก วุฒิปริญญา พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (กิตติมศักดิ์) วัด พระธาตุหริภุญชัย วรมหาวิหาร ตำบล ในเมือง อำเภอ เมืองลำพูน จังหวัด ลำพูน

๒) วัน/เดือน/ปี เกิด ๗ กรกฎาคม ๒๕๔๔

๓) ตำแหน่ง/หน้าที่ปัจจุบัน เจ้าคณะจังหวัดลำพูน เจ้าอาวาสพระอารามหลวง

^{๒๗} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๙๘-๑๙๙.

^{๒๘} ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๓๓๒/๓๓๕.

๔) ประวัติการศึกษา

สำเร็จการศึกษาระดับ/ สาขาวิชา	ปีการศึกษา	จากสถาบัน/มหาวิทยาลัย
ประถมศึกษาปีที่ ๔	๒๕๑๐	โรงเรียนวัดบ้านหลุก ต.เหมืองง่า อ.เมือง จ.พิจิตร
ประถมศึกษาปีที่ ๗	๒๕๑๘	การศึกษานอกโรงเรียน อ.เมือง จ.พิจิตร
ประโยคนักธรรมชั้นเอก (น.ธ. เอก)	๒๕๑๓	สำนักเรียนคณะจังหวัดพิจิตร วัดบ้านหลุก อำเภอเมืองพิจิตร จ.พิจิตร
เปรียญธรรม ๗ ประโยค (ป.ธ. ๗)	๒๕๓๔	สำนักเรียนคณะจังหวัดพิจิตร วัด พระ ธ า ตุ ห รื ภุ ญ ชัย วรมหาวิหาร จังหวัดพิจิตร
ปริญญาโท กิตติมศักดิ์	๒๕๔๐	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สาขาครุศาสตร์
ปริญญาเอก กิตติมศักดิ์	๒๕๕๘	มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพ

๕) ประสบการณ์ทำงาน

ปี พ.ศ.	ตำแหน่ง/งานปฏิบัติ	หน่วยงาน/สังกัด
๒๕๒๓	หัวหน้าคณะสวดเมือง จังหวัดพิจิตร	วัด พระ ธ า ตุ ห รื ภุ ญ ชัย วรมหาวิหาร จังหวัดพิจิตร
๒๕๒๗	เลขานุการเจ้าคณะภาค ๗ ในพระธรรมมอญ	วัด พระ ธ า ตุ ห รื ภุ ญ ชัย วรมหาวิหาร จังหวัดพิจิตร
๒๕๓๐	ผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง	วัด พระ ธ า ตุ ห รื ภุ ญ ชัย วรมหาวิหาร จังหวัดพิจิตร

๒๕๔๐	เจ้าคณะอำเภอบ้านธิ	อำเภอบ้านธิ จังหวัดลำพูน
๒๕๔๒	พระอุปัชฌาย์ ประเทวิสสามัญ	จังหวัดลำพูน
๒๕๔๒	รองเจ้าคณะจังหวัดลำพูน	จังหวัดลำพูน
๒๕๕๓	เจ้าคณะจังหวัดลำพูน	จังหวัดลำพูน
๒๕๕๖	รักษาการแทน เจ้าอาวาส วัดพระธาตุหริภุญชัย วรมหาวิหาร	วัด พ ร ะ ธ า ตู ห ริ ภุ ญ ชัย วรมหาวิหาร จังหวัดลำพูน
๒๕๕๖ – ปัจจุบัน	เจ้าอาวาส วัดพระธาตุหริภุญชัย วรมหาวิหาร	วัด พ ร ะ ธ า ตู ห ริ ภุ ญ ชัย วรมหาวิหาร จังหวัดลำพูน

๖) วิทยฐานะ

พุทธศักราช ๒๕๑๐

สำเร็จชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนวัดบ้านหลุก ตำบลเหมืองง่า อำเภอมืองลำพูน จังหวัดลำพูน

พุทธศักราช ๒๕๑๘

สำเร็จชั้นประถมศึกษาปีที่ ๗ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดลำพูนอำเภ เมืองลำพูน จังหวัดลำพูน

พุทธศักราช ๒๕๑๓

สอบไล่ได้ ประโยคนักรธรรมชั้นเอก (น.ธ. เอก) สำนักเรียนคณะจังหวัดลำพูน วัดบ้านหลุก อำเภอมืองลำพูน จังหวัดลำพูน

พุทธศักราช ๒๕๓๔

สอบไล่ได้ เปรียญธรรม ๗ ประโยค (ป.ธ. ๗) สำนักเรียนคณะจังหวัดลำพูน วัดพระธาตุหริภุญชัย วรมหาวิหาร อำเภอมืองลำพูน จังหวัดลำพูน

การศึกษาพิเศษ

มีความชำนาญด้านวรรณคดีล้านนา สามารถถ่ายทอดได้

ความชำนาญการ

งานวรรณกรรม งานสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี การแสดงธรรมเทศนา ปาฐกถา และบรรยายธรรม งานพิธีกร และวิทยาการบรรยายอบรมธรรมะแก่ศรัทธาสาธุชน

๗) งานปกครอง

พุทธศักราช ๒๕๒๓ เป็น หัวหน้าคณะสวดือเมือง วัดพระธาตุหริภุญชัย วรมหาวิหาร ตำบลในเมือง อำเภอมืองลำพูน จังหวัดลำพูน

พุทธศักราช ๒๕๒๗ เป็น เลขานุการเจ้าคณะภาค ๗ ในพระธรรมมอติ วัดพระธาตุหริภุญชัย วรมหาวิหาร ตำบลในเมือง อำเภอมืองลำพูน จังหวัดลำพูน

พุทธศักราช ๒๕๓๐ เป็น ผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวงวัดพระธาตุหริภุญชัย
วรมหาวิหาร ตำบลในเมือง อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน

พุทธศักราช ๒๕๔๐ เป็น เจ้าคณะอำเภอบ้านธิ อำเภอบ้านธิ จังหวัดลำพูน

พุทธศักราช ๒๕๔๒ เป็น พระอุปัชฌาย์ ประภท วิสามัญ

พุทธศักราช ๒๕๔๒ เป็น รองเจ้าคณะจังหวัดลำพูน

พุทธศักราช ๒๕๕๓ เป็น เจ้าคณะจังหวัดลำพูน

พุทธศักราช ๒๕๕๖ เป็น รักษาการแทน เจ้าอาวาส วัดพระธาตุหริภุญชัย

พุทธศักราช ๒๕๕๖ – ปัจจุบัน เป็น เจ้าอาวาสวัดพระธาตุหริภุญชัย

๘) งานศึกษา

พุทธศักราช ๒๕๒๐ เป็น ครูสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี ประจำ
สำนักศาสนศึกษา วัดพระธาตุหริภุญชัย วรมหาวิหาร อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน

พุทธศักราช ๒๕๒๘ เป็น พระปริยัตินิเทศก์ จังหวัดลำพูน สำนักงานศูนย์ครู
พระปริยัตินิเทศก์จังหวัดลำพูน วัดพระธาตุหริภุญชัย วรมหาวิหาร อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน

พุทธศักราช ๒๕๓๐ - ปัจจุบัน เป็น ครูใหญ่โรงเรียนหอบริยัติศึกษา ทั้งแผนกธรรม
- บาลี สำนักศาสนศึกษาวัดพระธาตุหริภุญชัย วรมหาวิหาร ตำบลในเมือง เขต ๑ อำเภอเมือง
ลำพูน จังหวัดลำพูน

พุทธศักราช ๒๕๓๐ เป็น กรรมการสนามหลวง แผนกธรรม ปฏิบัติหน้าที่ในการ
ตรวจข้อสอบประโยคนักธรรม-ธรรมศึกษา ชั้นตรี ของคณะสงฆ์ภาค ๗ เป็นประจำทุกปี

พุทธศักราช ๒๕๓๑ เป็น ประธานพระปริยัตินิเทศก์ ภาคเหนือ ๑๖ จังหวัด เป็น
รองผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดพระธาตุหริภุญชัย วรมหาวิหาร อำเภอ
เมืองลำพูน จังหวัดลำพูน

พุทธศักราช ๒๕๓๕ เป็น ผู้จัดการโรงเรียนหอบริยัติศึกษา (โรงเรียนพระปริยัติธรรม
แผนกธรรม-บาลี และแผนกสามัญศึกษา) วัดพระธาตุหริภุญชัย วรมหาวิหาร อำเภอเมืองลำพูน
จังหวัดลำพูน

พุทธศักราช ๒๕๔๐ เป็น ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ศูนย์วัดพระธาตุหริภุญชัยวรมหาวิหาร อำเภอเมืองลำพูน
จังหวัดลำพูน

พุทธศักราช ๒๕๔๓ เป็น กรรมการสนามหลวงแผนกบาลี ปฏิบัติหน้าที่ในการ
ตรวจข้อสอบบาลี ประโยค ป.ธ. ๓ ของคณะสงฆ์ไทย เป็นประจำทุกปี พุทธศักราช ๒๕๔๘ เป็น
ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดลำพูน

ผลงานการศึกษา ดังนี้

๑. จัดตั้งมูลนิธิโรงเรียนหอยปรีดิ์ศึกษา วัดพระธาตุหริภุญชัย วรมหาวิหาร (แผนกธรรม-บาลี และแผนกสามัญศึกษา) สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ปัจจุบันมี พระราชปัญญาโมลี (จรัส ทตตสิริ) เจ้าอาวาส พระอารามหลวง วัดพระธาตุหริภุญชัย วรมหาวิหาร เป็นผู้จัดการ พระมหาพิศดาร ปิยวณโณ เป็นอาจารย์ใหญ่ โดยได้เปิดทำการบริหารและสอนหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นและ ตอนปลายแก่พระภิกษุ สามเณร ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ปีพุทธศักราช ๒๕๔๒ จำนวน ๓ หลักสูตร ดังนี้ คือ

ก. หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย สอนตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ - ๖ (ม. ๑ - ม.๖)

ข. หลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกธรรมสอนนักธรรมและธรรมศึกษาชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก

ค. หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกบาลี สอนชั้นบาลีไวยากรณ์ ถึงชั้น ประโยค ๑ - ๒ ถึง ป.ธ. ๗ โดยได้พยายามทำการส่งเสริมให้ พระภิกษุสามเณร และเด็กเยาวชนมีการศึกษาเรียนรู้พระธรรมวินัยและสามัญศึกษา จนสามารถนำไปเป็นประทีปส่องทางเดินดำเนินชีวิตให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองได้ในอนาคต เป็นศาสนทายาทที่ดีเป็นพลเมืองที่ดีของชาติบ้านเมืองต่อไป

๒. เป็นกรรมการร่วมจัดหาเงิน และดำเนินการจัดตั้งเป็นกองทุน เพื่อสนับสนุนทุนการศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณร และเยาวชน ดังนี้

ก.มูลนิธิกาญจนาภิเษก ในพระอุปถัมภ์ของ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวง นราธิวาสราชนครินทร์

ข.กองทุนบาลีพระครูปัญญาธรรมวัฒน์ โดย พระราชปัญญาโมลี

ค.กองทุนเพื่อการศึกษาภาษาบาลี

ง.กองทุนศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดพระธาตุหริภุญชัย วรมหาวิหาร

จ.ทุนนิธิวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน ชื่อบัญชี วัดพระธาตุหริภุญชัย ทุนนิธิ มจร.วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

ฉ.กองทุนการศึกษาภาษาบาลีเพื่ออรัญญูศาสน์ ของคณะสงฆ์ ภาค ๗ เชียงใหม่ ลำพูน และแม่ฮ่องสอน เป็นต้น เพื่อนำดอกผลมาใช้จ่ายเป็นทุนการศึกษา และอุปกรณ์การศึกษาของพระภิกษุสามเณร เด็กนักเรียน และเด็กเยาวชนในจังหวัดลำพูนโดยทั่วไปที่มีฐานะยากจน ขาดแคลนทุนทรัพย์ในการศึกษาเล่าเรียน

๓. จัดหารางวัลมอบให้พระภิกษุสามเณร ศิษย์วัด และเด็กเยาวชน ที่มีความประพฤติเรียบร้อย ผลการศึกษาดีเด่น สามารถสอบไล่ได้ประโยคนักธรรม ธรรมศึกษา และบาลีประโยคต่าง ๆ รวมทั้งฝ่ายสามัญศึกษาที่มีคะแนนดีในแต่ละปี

๔. บริจาคทุนการศึกษาเนื่องในงานสวดธรรมสนามหลวง เป็นประจำทุกปี

๕. บริจาคทุนการศึกษาเนื่องในงานสวดบาลีสสนามหลวง เป็นประจำทุกปี

๖. เป็นกรรมการจัดงาน และบริจาคเงินร่วมทำบุญเนื่องในงานฉลองเปรียญของคณะสงฆ์ จังหวัดลำพูน เป็นประจำทุกปี

๗. สนับสนุนให้พระภิกษุสามเณรเข้ารับการศึกษาศาสนศึกษาตามสถานศึกษาต่าง ๆ โดยได้ถวายการอุปถัมภ์เรื่องทุนการศึกษา และส่งเสริมให้ศึกษาพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรม แผนกบาลี แผนกสามัญศึกษา และระดับอุดมศึกษา ณ สถาบันการศึกษาต่าง ๆ ดังนี้

ก. พระปริยัติธรรม แผนกนักธรรม-บาลี-สามัญศึกษา

โรงเรียนหอปริยัติศึกษา โรงเรียนเมธีวุฒิกร วัดพระธาตุหริภุญชัย

ข. ระดับอุดมศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน ทั้งนี้ได้ถวายการอุปถัมภ์บำรุง ให้ที่พักจำพรรษา ถวายทุนการศึกษา เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายค่า ภัตตาหาร อุปกรณ์การศึกษา เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค ตลอดจนได้ถวายความสะดวกสบาย ด้านต่าง ๆ ตามสมควรแก่สมณสาธูป

๘. รับกุลบุตรลูกหลานของชาวบ้านโดยทั่วไปที่มีฐานะยากจนมาเข้ารับการบรรพชาเป็นสามเณร หรือเป็นศิษย์วัดแล้วส่งเสริมให้เข้ารับการศึกษาระดับ ต่าง ๆ โดยได้ให้การอุปถัมภ์ปัจจัยในการ เป็นอยู่และการศึกษาเล่าเรียนตามสมควร

๙. จัดหาวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน คอมพิวเตอร์ เครื่องเด็กเล่น และจัดตั้งกองทุน อาหารกลางวัน กองทุนนมดื่มเสริมสุขภาพ เพื่อมอบให้กับโรงเรียนต่างๆ ในเขตชนบทของจังหวัด ลำพูน เชียงใหม่ เป็นประจำทุกปี

๑๐. ได้ร่วมมือกับคณะกรรมการหมู่บ้านบ้านหลุก จัดงานวันเด็กแห่งชาติ ภายในชุมชน หมู่บ้าน โดยการมอบทุนการศึกษาให้กับกุลบุตรกุลธิดาที่เรียนดี มีการแจกขนม อาหารกลางวัน แจกอุปกรณ์การศึกษา อุปกรณ์กีฬาให้กับเด็กที่มาร่วมงาน และร่วมแข่งขันเกมส์ต่าง ๆ เป็นประจำ ทุกปี

๑๑. ให้ความอุปถัมภ์แก่การสอบพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรม-บาลีสนามหลวงโดยรับเป็น เจ้าภาพทุนการศึกษา ภัตตาหารเพล และน้ำปานะทุกปี มิได้ขาด

๑๒. ให้การสนับสนุนส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรม ของคณะสงฆ์อำเภอต่าง ๆ และ คณะสงฆ์จังหวัดลำพูนมาโดยตลอด

๑๓. จัดหาวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน อุปกรณ์การกีฬา เครื่องเด็กเล่นและจัดตั้งกองทุน อาหารกลางวัน กองทุนนมดื่มเสริมสุขภาพ อุปกรณ์ส่งเสริม การ ศึกษา เพื่อนำไปมอบให้กับทาง โรงเรียนโรงเรียนบ้านหลุก ตำบลเหมืองง่า อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน ซึ่งเป็นถิ่นมาตุภูมิเดิม เป็นประจำทุกปี

๙) งานเผยแผ่

พุทธศักราช ๒๕๒๔ เป็น พระธรรมทูตฝ่ายปฏิบัติการ ระดับ จังหวัด ปฏิบัติหน้าที่ บรรยายอบรมธรรมของหน่วยอบรมประชาชน ประจำจังหวัดลำพูน และหน่วย อ.ป.ต. ต่าง ๆ ใน จังหวัดลำพูน

พุทธศักราช ๒๕๒๗ เป็น สมาชิกสภาเปรียญจังหวัดลำพูน ซึ่งตั้งขึ้นเพื่อเผยแผ่ พระพุทธศาสนา เป็น กรรมการอุปถัมภ์ และเป็นกองบรรณาธิการหนังสือวารสารสันติสุข เพื่อการ เผยแผ่ศีลธรรมในพระพุทธศาสนาของสภาเปรียญจังหวัดลำพูน

พุทธศักราช ๒๕๓๐ – ปัจจุบัน เป็นกรรมการอบรมพระภิกษุ สามเณร และศิษย์วัด ภาควรรษา เป็นประจำทุกปี

พุทธศักราช ๒๕๓๓ เป็นผู้อบรมศีลธรรมแก่ครู-นักเรียน โรงเรียนจักรคำคณาทร และโรงเรียนสวนบุญโญปถัมภ์

พุทธศักราช ๒๕๓๗ – ปัจจุบัน เป็น รองหัวหน้าพระธรรมทูตจังหวัดลำพูน ปฏิบัติ หน้าที่บรรยายอบรมธรรมของหน่วยอบรมประชาชน ประจำจังหวัดลำพูน และหน่วย อ.ป.ต. ต่าง ๆ ในอำเภอเมือง ลำพูน

พุทธศักราช ๒๕๔๒ เป็น รองเจ้าคณะจังหวัดลำพูน ได้รับมอบหมายจากเจ้าคณะ จังหวัดลำพูน รับผิดชอบงาน ด้านการเผยแผ่ และการศึกษา

พุทธศักราช ๒๕๔๘ เป็น รองประธานดำเนินงานโครงการธรรมะเคลื่อนที่สู่ ประชาชน (อ.ป.ต.สัญจร) ร่วมกับคณะสงฆ์ ข้าราชการ หน่วยอบรมประชาชน ประจำจังหวัดลำพูน (อ.ป.จ.) องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน (อ.บ.จ.) หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลทุกตำบล (อ.ป.ต.) และองค์การบริหารส่วนตำบลทุกตำบล (อบต.)

จัดให้มีการแสดงพระธรรมเทศนาอบรมประชาชน เป็นประจำทุก ๆ วันพระ ทั้งในช่วง เข้าพรรษาและออกพรรษา และในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา วัดพระธาตุหริภุญชัย วรมหาวิหารได้ ปฏิบัติศาสนกิจในส่วนนี้เป็นประจำ ทุกปี มีพระภิกษุ สามเณร นักเรียน นักศึกษา ข้าราชการ พ่อค้า และศรัทธาประชาชน ในจังหวัดลำพูนมาร่วมทำบุญเป็น จำนวนมาก ในส่วน ของพระภิกษุ สามเณรมีเจ้าคณะจังหวัดลำพูนเป็นประธานพร้อมด้วยพระภิกษุ สามเณร ประมาณ ๑๐๐ กว่ารูป ในส่วนของศรัทธาประชาชนทั่วไป มีผู้ว่าราชการจังหวัดลำพูน เป็นประธาน พร้อมด้วยประชาชน ประมาณ ๒,๐๐๐ กว่าคน มาร่วมทำบุญเป็นประจำทุกปีมิได้ขาด เป็นหัวหน้าพระวิทยากรโครงการ เข้าค่ายอบรมพุทธบุตรจังหวัดลำพูน และ และจัดส่งพระ วิทยากรเพื่ออบรมผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัด ลำพูน

ความร่วมมือกับคณะสงฆ์ เกี่ยวกับการเผยแผ่ ดังนี้ คือ

ก. เป็นประธานดำเนินงานตามโครงการ “พระธรรมทูตสัญจรจังหวัดลำพูน” โดย ได้อาราธนาประธานหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลต่างๆพร้อมด้วยพระภิกษุสามเณร และทนาย

ทายิกาของทุกตำบล จัดให้มีงานธรรมสังฆจรประชุมร่วมกันทำกิจกรรม ไหว้พระ-สวดมนต์ เวทีธรรมกลุ่มผู้นำองค์กร และหน่วยงาน, กลุ่มพระภิกษุ-สามเณร, กลุ่มทายาททายิกา, กลุ่มเด็ก-เยาวชนเป็นประจำในทุกวันเสาร์แรกของทุกเดือน

ข. เป็นพระธรรมวิทยากรรับอาราธนาไปแสดงพระธรรมเทศนาตามโครงการธรรมสังฆจรของคณะสงฆ์อำเภอ และตำบลต่าง ๆ ที่มีการประชุมร่วมกันทำกิจกรรมทางศาสนา คือ การไหว้พระ สวดมนต์ แข่งขันตอบปัญหาธรรมะ และสดับรับฟังพระธรรมเทศนา ในช่วงเทศกาลเข้าพรรษา เป็นประจำทุกปี

ค. ติดตามรองเจ้าคณะภาค ๗ พร้อมด้วย คณะสงฆ์ พระธรรมทูตฝ่ายปฏิบัติการพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา และพระวิปัสสนาจารย์ ของจังหวัดลำพูน ออกปฏิบัติงานเพื่อพบปะเยี่ยมเยียนพระภิกษุสามเณร และศรัทธาประชาชน ของวัดต่าง ๆ ร่วมแสดงปาฐกถาธรรมอบรมศรัทธาประชาชนเป็นประจำทุกปี

ง. ร่วมกับคณะสงฆ์จังหวัดลำพูน ในนามประธานสภาเปรียญจังหวัดลำพูน ออกหนังสือวารสารสันติสุข ออกประจำปีๆ ละ ๔ ฉบับ ตามวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา คือ วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา วันอาสาฬหบูชา และวันมหาปวารณา มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับหลักพระธรรมคำสั่งสอนในทางพระพุทธศาสนา สารคดี ความเคลื่อนไหวในวงการคณะสงฆ์ เรื่องประวัติศาสตร์ และวรรณกรรมท้องถิ่น เป็นต้น

จ. ในฐานะเป็นธรรมวิทยากร ของหน่วยอบรมประชาชนประจำจังหวัดลำพูน (อ.ป.จ.) ได้สนับสนุนให้คณะสงฆ์อำเภอ ตำบล หรือวัดต่างๆ จัดให้มีการสมานทานธุดงค์วัตรปฏิบัติธรรม ณ บริเวณวัด หรือ฼าปนสถานของหมู่บ้านต่าง ๆ อาราธนาพระภิกษุสามเณรมาร่วมปฏิบัติธรรม และเชิญชวนศรัทธาประชาชนมาร่วมทำบุญตักบาตร ฟังเทศน์ ท้าวไตรสวดมนต์เป็นประจำทุกปีการเข้าโสสานกรรมนี้มีกิจกรรมรวมไปถึงการพัฒนาสาธารณประโยชน์ด้วย เช่น ช่วยกันสร้างเมรุ ห้องน้ำ และศาลาบำเพ็ญบุญ ณ ฼าปนสถานแห่งนั้นด้วย มีความร่วมมือกับทางราชการ เกี่ยวกับการเผยแผ่ ดังนี้คือ

ก. ร่วมมือกับสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดลำพูนและสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดลำพูน จัดให้มีการบรรยายธรรมะตามโอกาสสำคัญ หรือตามวาระที่จัดงานขึ้นมาแต่ละครั้ง

ข. อำนวยความสะดวกในด้านอาคารสถานที่ให้ทางส่วนราชการใช้ศาลาของวัดเป็นที่ประชุม พบปะชี้แจงข้อราชการต่าง ๆ รวมไปถึงการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ด้วย

ค. ร่วมกับส่วนราชการต่าง ๆ ในจังหวัดลำพูน ดำเนินการอบรมคุณธรรม จริยธรรม แก่คณะ ข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ เป็นประจำทุกปี

๑๐) งานศึกษาสงเคราะห์

พุทธศักราช ๒๕๔๒ เป็น รองเจ้าคณะจังหวัด ได้รับมอบหมายงาน
จากเจ้าคณะจังหวัด ให้จัดการดำเนินการ
ในด้านการศึกษาของคณะสงฆ์ และ
การศึกษาทั่วไป

พุทธศักราช ๒๕๔๒ – ปัจจุบัน เป็น ที่ปรึกษาผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน
และกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ วิทยาลัยสงฆ์
ลำพูน

ได้รับแต่งตั้ง เป็นกรรมการร่วมดำเนินการจัดการศึกษาสงเคราะห์ ภายในวัดพระธาตุ
หริภุญชัย วรมหาวิหาร ดังนี้ คือ

๑. เป็นผู้จัดการโรงเรียน และประธานกรรมการอุปถัมภ์ โรงเรียนหอปรียัติ ศึกษา
โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา สังกัดกองศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนา
แห่งชาติ มีนักเรียนทั้งหมด ๒๐๐ กว่ารูป ซึ่งเปิดทำการสอนพระปริยัติธรรมแผนกต่าง ๆ คือ

ก. หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายสอนตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปี
ที่ ๑-๖ (ม.๑-ม.๖)

ข. หลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกธรรมสอนนักธรรมและธรรมศึกษาชั้น
ตรี ชั้นโท ชั้นเอก

ค. หลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกบาลี สอนชั้นบาลีไวยากรณ์ ถึงชั้น
ประโยค ๑-๒ ถึง ป.ธ. ๗

ง. หลักสูตรส่วนพระนวกะ สอนตามหลักสูตรนักธรรมชั้นตรีโดยอนุโลม

๒.เป็นผู้อำนวยการ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดพระธาตุ - หริภุญ
ชัย วรมหาวิหาร เปิดทำการสอนหลักสูตรพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ในระดับชั้นเตรียม ชั้นกลาง
และชั้นสูง มีนักเรียนทั้งหมด ๒๖๐ คน ครู ๑๕ รูป/คน

๓.เป็นประธานกรรมการอุปถัมภ์ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ และกรรมการที่ปรึกษา
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน
เปิดทำการสอนในระดับปริญญาตรี หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.) คณะพุทธศาสตร์ คณะครุ
ศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ และหลักสูตรประกาศนียบัตร ๒ หลักสูตร คือ หลักสูตร
ประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ (ป.บส.) และหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพระ
(ป.บัณฑิตวิชาชีพระ) ปัจจุบันมีนิสิต ประมาณ ๕๐๐ รูป/คน

งานตั้งทุนการศึกษา

พระราชปัญญาโมลี ได้ร่วมกับคณะสงฆ์วัดพระธาตุหริภุญชัย วรมหาวิหาร โรงเรียน หอปริยัติศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน ดำเนินการจัดตั้ง กองทุนนิธิเพื่อการศึกษาสงเคราะห์ ตามรายการ ดังนี้ คือ

(๒.๑) พุทธศักราช ๒๕๓๕ - ปัจจุบัน

เป็นประธานกรรมการดำเนินการหาทุน เพื่อจัดตั้งเป็นกองทุนการศึกษาสงเคราะห์ ชื่อบัญชี “มูลนิธิ กาญจนานิกเชก ในพระอุปถัมภ์ ของสมเด็จพระเจ้า พี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนากรมหลวง นราธิวาสราชนครินทร์” เพื่อการสงเคราะห์นักเรียนในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และ อุดมศึกษา วัดพระธาตุ - หริภุญชัย วรมหาวิหาร

(๒.๒) พุทธศักราช ๒๕๔๑ - ปัจจุบัน

เป็นประธานกรรมการดำเนินการจัดตั้งกองทุนการศึกษาภาษาบาลี ชื่อบัญชี พระครูปัญญา ธรรมวัฒน์ โดย พระปิฎกคุณาภรณ์ เพื่อสงเคราะห์พระภิกษุสามเณรที่เข้ามาเรียนภาษาบาลี วัดพระธาตุหริภุญชัย วรมหาวิหาร

(๒.๓) พุทธศักราช ๒๕๔๒ - ปัจจุบัน

เป็นประธานกรรมการร่วมดำเนินการจัดตั้งกองทุนสนับสนุนการศึกษา ชื่อบัญชี ศูนย์ศึกษาพุทธ ศาสนาวันอาทิตย์ วัดพระธาตุหริภุญชัย เพื่อสงเคราะห์เด็กนักเรียน และเยาวชนที่มาศึกษาในศูนย์ ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เช่น ค่ารถรับส่ง ค่าอุปกรณ์การศึกษา

(๒.๔) พุทธศักราช ๒๕๔๒ - ปัจจุบัน

เป็นประธานกรรมการร่วมดำเนินการจัดตั้งกองทุนนิธิวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน ชื่อบัญชี วัดพระ ธาตุหริภุญชัย ทุนนิธิ มจร.วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน เพื่อสงเคราะห์พระภิกษุสามเณรที่เข้ามาศึกษา ณ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน

(๒.๕) พุทธศักราช ๒๕๔๔ - ปัจจุบัน

เป็นประธานกรรมการดำเนินการจัดตั้งกองทุนการศึกษา ชื่อบัญชี นิธิโรงเรียนหอปริยัติ ศึกษา วัดพระธาตุหริภุญชัย วรมหาวิหาร เพื่อสงเคราะห์พระภิกษุสามเณรที่เข้ามาเรียนระดับ มัธยมศึกษา ซึ่งเป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ

(๒.๖) พุทธศักราช ๒๕๔๕ - ปัจจุบัน

เป็นประธานดำเนินการจัดตั้งกองทุนการศึกษาสงเคราะห์ ชื่อบัญชี ทุนการศึกษาสงเคราะห์ เพื่อสงเคราะห์พระภิกษุสามเณรที่เรียนดีแต่มีฐานะยากจน

๑๑)งานเพิ่มทุนการศึกษา

(๑๑.๑) พุทธศักราช ๒๕๔๓ - ปัจจุบัน

เป็นกรรมการร่วมดำเนินการหาเงินเข้าเพิ่มในกองทุน “มูลนิธิกาญจนนิกะ ในพระอุปถัมภ์ของสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนากรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์” เพื่อการสงเคราะห์นักเรียนในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา

(๑๑.๒) พุทธศักราช ๒๕๔๕-ปัจจุบัน

เป็นกรรมการร่วมดำเนินการหาเงินเข้าเพิ่มในกองทุนการศึกษาภาษาบาลี พระครูปัญญาวรรณวัฒน์ โดย พระปิฎกคุณาภรณ์ เพื่อสงเคราะห์นักเรียนที่เรียนภาษาบาลี

(๑๑.๓) พุทธศักราช ๒๕๔๙-ปัจจุบัน

เป็นกรรมการร่วมดำเนินการหาเงินเข้าเพิ่มในกองทุน ทุนนิธิโรงเรียนหอบริยัติ-ศึกษา วัดพระธาตุหริภุชชัย วรมหาวิหาร โดย พระปิฎกคุณาภรณ์ เพื่อสงเคราะห์พระภิกษุสามเณรที่ศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม - บาลี และสามัญศึกษา

(๑๑.๔) พุทธศักราช ๒๕๕๐-ปัจจุบัน

เป็นกรรมการร่วมดำเนินการจัดหาเงินเข้าเพิ่มในกองทุนสนับสนุนการศึกษา ศูนย์ศึกษาพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดพระธาตุหริภุชชัย เพื่อสงเคราะห์เด็กนักเรียน และเยาวชน

(๑๑.๕) พุทธศักราช ๒๕๕๐-ปัจจุบัน

เป็นประธานกรรมการร่วมดำเนินการจัดหาเงินเข้าเพิ่มในกองทุนนิวิวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน ชื่อบัญชี วัดพระธาตุหริภุชชัย ทุนนิธิ มจร.วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน เพื่อสงเคราะห์พระภิกษุสามเณรที่เข้ามาศึกษา ณ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน

๑๒) งานมอบทุนการศึกษา

(๑๒.๑) พุทธศักราช ๒๕๕๓

เป็นประธานกรรมการมอบทุนการศึกษาแก่นักเรียน ผู้เข้าสอบธรรมสนามหลวงประจำปี ทั้งนักธรรมและธรรมศึกษา ณ พระวิหารหลวง วัดพระธาตุหริภุชชัย วรมหาวิหาร อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน จำนวน ๑๗๘ ทุน ๆ ละ ๓๐๐ บาท

(๑๒.๒) พุทธศักราช ๒๕๕๔

เป็นประธานกรรมการมอบทุนการศึกษาแก่นักเรียน ผู้เข้าสอบบาลีสนามหลวงประจำปี ณ วัดพระธาตุหริภุชชัย วรมหาวิหาร จำนวน ๗๐ ทุน ๆ ละ ๕๐๐ บาท

(๑๒.๓) พุทธศักราช ๒๕๕๔

เป็นประธานกรรมการมอบทุนการศึกษาแก่นักเรียนชั้นอนุบาล และประถมศึกษา โรงเรียนวัดบ้านหลุก ตำบลเหมืองง่า อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน จำนวน ๑๐ ทุนๆ ละ ๓๐๐ บาท

(๑๒.๔) พุทธศักราช ๒๕๓๑-ปัจจุบัน

ดำเนินการจัดตั้งศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดพระธาตุหริภุญชัย
วรมหาวิหาร ปัจจุบันมีเด็กนักเรียนชาย - หญิง รวม ๒๖๐ คน มีครูทั้งหมด ๑๕ รูป/คน

(๑๒.๕) พุทธศักราช ๒๕๕๐-ปัจจุบัน

เป็นประธานกรรมการมอบทุนการศึกษาแก่นักเรียน ระดับ มัธยมศึกษา ปีที่ ๑-๖
โรงเรียนเมธีวุฒิกร วัดพระธาตุหริภุญชัย วรมหาวิหาร ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน
จำนวน ๒๐ ทุน ๆ ละ ๕๐๐ บาท ปัจจุบันได้สมทบทุนการศึกษาเพิ่ม เป็น ๑๐,๐๐๐ บาท เป็น
ประจำทุกปี

(๑๒.๖) พุทธศักราช ๒๕๕๐-ปัจจุบัน

เป็นประธานกรรมการมอบทุนการศึกษาแก่นักเรียน ระดับ มัธยมศึกษา ปีที่ ๔-๖
โรงเรียนหอปรียัติศึกษา วัดพระธาตุหริภุญชัย วรมหาวิหาร ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัด
ลำพูน จำนวน ๒๐ ทุน ๆ ละ ๕๐๐ บาท ปัจจุบันได้สมทบทุนการศึกษาเพิ่ม เป็น ๑๐,๐๐๐ บาท
เป็นประจำทุกปี

(๑๒.๗) พุทธศักราช ๒๕๕๐-ปัจจุบัน

เป็นประธานกรรมการมอบทุนการศึกษาแก่นักเรียน ระดับ มัธยมศึกษา ปีที่ ๑-๖
โรงเรียนส่วนบุญโญปถัมภ์ ตำบลตันธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน จำนวน ๒๔ ทุน ๆ ละ ๕๐๐
บาท ปัจจุบันได้สมทบทุนการศึกษาเพิ่ม เป็น ๑๒,๐๐๐ บาทเป็นประจำทุกปี

(๑๒.๘) พุทธศักราช ๒๕๕๐-ปัจจุบัน

เป็นประธานกรรมการมอบทุนการศึกษาแก่นักเรียน ระดับ มัธยมศึกษา ปีที่ ๑-๖
โรงเรียนจักรคำคณาทร ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน จำนวน ๒๔ ทุน ๆ ละ ๕๐๐
บาท ปัจจุบันได้สมทบทุนการศึกษาเพิ่ม เป็น ๑๒,๐๐๐ บาทเป็นประจำทุกปี

(๑๒.๙) พุทธศักราช ๒๕๕๐-ปัจจุบัน

เป็นประธานกรรมการมอบทุนการศึกษาแก่พระนิสิต และนักศึกษา ระดับ ชั้นปีที่ ๑-๔
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยเขตเชียงใหม่ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน ตำบลตัน
อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน จำนวน ๒๐ ทุน ๆ ละ ๕๐๐ บาท ปัจจุบันได้สมทบทุนการศึกษาเพิ่ม
เป็น ๑๐,๐๐๐ บาทเป็นประจำทุกปี

(๑๒.๑๐) ปัจจุบัน

ได้มอบทุนการศึกษาแก่โรงเรียนในเขตเทศบาล จำนวน ๔ โรงเรียน เพื่อเป็นทุนการศึกษา
เป็นประจำทุกปี โดยสนับสนุนโรงเรียนละ ๕,๐๐๐ บาท อีกทั้งตั้งมูลนิธิทุนการศึกษามหาวิทยาลัยราช
ภัฏลำปาง โดยมอบเงินเป็นทุนการศึกษาปีละ ๓๐,๐๐๐ บาทเป็นประจำทุกปี

๑๓) งานพิเศษ

(๑) พุทธศักราช ๒๕๔๒-ปัจจุบัน

เป็นกรรมการประจำวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน สังกัดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูนตั้งอยู่เลขที่ ๑๙๒ หมู่ ๒ ตำบลต้นธง อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน

(๒) พุทธศักราช ๒๕๔๕-ปัจจุบัน

เป็นกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ฝ่ายบรรพชิต โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติ ๔๘ พรรษา ตั้งอยู่ตำบลต้นธง อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (สช.)

(๓) พุทธศักราช ๒๕๔๖-ปัจจุบัน

เป็นกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ฝ่ายบรรพชิต โรงเรียนจักรคำคณาทร ตั้งอยู่ตำบลในเมือง อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำพูน เขต ๑ (สพท.)

(๔) พุทธศักราช ๒๕๔๗

เป็นกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ฝ่ายบรรพชิต โรงเรียนป่าตอลบ้านธิพิทยา ตั้งอยู่ตำบลบ้านธิ อำเภอบ้านธิ จังหวัดลำพูน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำพูน เขต ๑ (สพท.)

เป็นรองประธานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๕ จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดลำพูน จังหวัดแม่ฮ่องสอน สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (พศ.)

(๕) พุทธศักราช ๒๕๔๘-ปัจจุบัน

เป็นกรรมการสภาวิทยาเขต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ วัดสวนดอก จังหวัดเชียงใหม่ สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ (ศธ.)

เป็นกรรมการกองทุนเพื่อการศึกษาของเยาวชนขององค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน ตั้งอยู่ตำบลป่าสัก อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน (อบจ.) ภารกิจพิจารณาทุนการศึกษาแก่เด็กเยาวชนที่ขาดแคลนทั้งระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา

(๖) พุทธศักราช ๒๕๕๐-ปัจจุบัน

เป็นกรรมการสภาวิทยาเขต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ วัดสวนดอก จังหวัดเชียงใหม่ สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ (ศธ.)

เป็นกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ฝ่ายบรรพชิต โรงเรียนสวนบุญญูปถัมภ์ ตั้งอยู่ตำบลต้นธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำพูน เขต ๑ (สพท.)

เป็นกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ฝ่ายบรรพชิต วิทยาลัยเทคนิคลำพูน ตั้งอยู่ตำบลต้นธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน สังกัดสำนักงานอาชีวศึกษาลำพูน

๑๔) เกียรติคุณที่ได้รับ

(๑) พุทธศักราช ๒๕๓๗

ได้รับพระราชทานเสาเสมาธรรมจักร ด้านพระปรียัติธรรมแผนกธรรม – บาลี จาก พระหัตถ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารี ณ มณฑลพิธีท้องสนามหลวง กรุงเทพมหานคร

(๒) พุทธศักราช. ๒๕๔๐

ได้รับเกียรติบัตร ในฐานะผู้บำเพ็ญประโยชน์แก่กรมราชทัณฑ์ด้านพัฒนาจิตใจ ผู้ต้องขังอย่างต่อเนื่อง บังเกิดผลดี จากกรมราชทัณฑ์ โดยอธิบดีกรมราชทัณฑ์

(๓) พุทธศักราช ๒๕๔๗

ได้รับโล่เกียรติคุณจากดร.สิริกร มณีรินทร์ รัฐมนตรีช่วยว่าการ กระทรวงศึกษาธิการ ในฐานะรองประธานกลุ่มโรงเรียนพระปรียัติธรรมแผนกสามัญดีเด่น

(๔) พุทธศักราช ๒๕๔๙

ได้รับโล่เกียรติคุณในฐานะผู้ให้การสนับสนุนโรงเรียนปาทาลบ้านธิพิทยาใน โครงการ ๑ อำเภอ ๑ โรงเรียนในฝันจากนายมนู มณีรัตน์ ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ลำพูน เขต ๑

(๕) พุทธศักราช ๒๕๕๐

ได้รับโล่และเกียรติบัตร โดยได้รับเลือกเป็น คนดีศรีลำพูน ประจำปี ๒๕๔๙ จาก ดร.ชัยณรงค์ ณ ลำพูน นายกสมาคมชาวลำพูน และนางสายฝน นาคพรายพันธ์ุ วัฒนธรรม จังหวัดลำพูน

(๖) พุทธศักราช ๒๕๕๐

ได้รับโล่เกียรติคุณ ในฐานะผู้ทำคุณประโยชน์ต่อกระทรวงวัฒนธรรม ด้าน ศาสนา จาก กระทรวงวัฒนธรรม

๑๕) สมณศักดิ์

(๑) พุทธศักราช ๒๕๓๓ ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ เป็นพระครูสัญญาบัตร ผู้ช่วย เจ้าอาวาสพระอารามหลวง ชั้นเอก ในราชทินนามที่ “พระครูปริยัติธำรง”

(๒) พุทธศักราช ๒๕๓๙ ได้รับพระราชทานแต่งตั้งสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะชั้น สามัญ (เปรียญ) ในราชทินนามที่ “พระปิฎกคุณาภรณ์”

(๓) พุทธศักราช ๒๕๕๑ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะชั้น ราช ในราชทินนามที่ “พระราชปัญญาโมลี”

๑.๖.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานของคณะสงฆ์

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้นำและภาวะผู้นำ พบว่า ที่ผ่านมามีผู้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องข้างต้น พอสรุปได้ดังนี้

พระเทพรัตนสุธี (สมศักดิ์ โชติณฺโรร, สังวาลย์สวຍ) “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองของจังหวัดปทุมธานี” ผลการวิจัยพบว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ได้มีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล หลักที่ใช้ในการบริหารครั้งนั้นคือ พระธรรมวินัย พระพุทธเจ้าทรงปกครองคณะสงฆ์โดยธรรมาธิปไตย กล่าวคือทรงแสดงธรรมและบัญญัติพระวินัย เพื่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์และการพระพุทธศาสนา ปัจจุบันการบริหารกิจการคณะสงฆ์ เป็นไปตามกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ ๑๕ ข้อที่ ๕ ว่าด้วยเรื่องการ ได้แก่กิจการที่คณะสงฆ์จะต้องถือเป็นธุระหน้าที่ เพราะเป็นการคณะสงฆ์และการพระพุทธศาสนา หรือเพราะเกี่ยวกับการคณะสงฆ์และการพระพุทธศาสนา มี ๖ ด้าน คือ ๑) ด้านการปกครอง (การเพื่อความเรียบร้อยดีงาม) ๒) ด้านการศาสนศึกษา ๓) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ๔) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ๕) ด้านการสาธารณูปการ ๖) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองของจังหวัดปทุมธานี พบว่าพระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองของจังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.51$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ ผลการศึกษาปัญหา อุปสรรค และแนวทางในการแก้ปัญหาในการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองของจังหวัดปทุมธานี พบว่า ปัญหาที่สำคัญได้แก่ พระสงฆ์บางรูปไม่เข้าใจพระธรรมวินัยและกฎหมายคณะสงฆ์ และผู้ปกครองขาดการเปิดโอกาสให้พระภิกษุสามเณร มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย วางกฎระเบียบและการดำเนินกิจกรรมต่างๆทางการปกครอง”^{๒๙}

พระครูโสภณปริยัตยานุยุต (เจิมศักดิ์ กิตติวณฺโณ) การบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการสาธารณูปการในอำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของพระสังฆาธิการ พระภิกษุ สามเณร และพุทธศาสนิกชน ที่มีต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการสาธารณูปการในอำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยาทั้ง ๔ ด้าน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{X} = 3.50$) สำหรับแนวทางในการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการสาธารณูปการในอำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา คือ วัดควรพัฒนาความรู้ ความเข้าใจในการ บูรณปฏิสังขรณ์วัด ครอบนุรักษ์ศิลปะท้องถิ่นและความเป็นไทยไว้ สิ่งสำคัญคือมีประสานงานขอความร่วมมือจากชาวบ้านหน่วยงานราชการทุกครั้ง เมื่อมีการดำเนินการก่อสร้างหรือ บูรณปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุ ศาสนสถาน และควรหาแนวทางในการป้องกันศาสนวัตถุและศาสนสถานจากภัยธรรมชาติและมนุษย์ ทั้งนี้ให้ถือปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎหมายเถรสมาคม จารัตระเพณีอย่างเคร่งครัด”^{๓๐}

^{๒๙} พระเทพรัตนสุธี (สมศักดิ์ โชติณฺโรร, สังวาลย์สวຍ), “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองของจังหวัดปทุมธานี”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๓.

^{๓๐} พระครูโสภณปริยัตยานุยุต (เจิมศักดิ์ กิตติวณฺโณ), “การศึกษาวิจัยเรื่องการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการสาธารณูปการในอำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๕.

พระครูสังฆรักษ์พศวีร์ อธิปญโญ “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษากรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี” ผลการวิจัยพบว่าบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ๑) ด้านการควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม(การปกครอง) ๒) ด้านการศาสนศึกษา ๓) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ๔) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ๕) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ๖) ด้านการสาธารณูปการ พบว่ามีบทบาทอยู่ในระดับมากทุกด้าน และเมื่อเปรียบเทียบบทบาทของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรีที่มีจำนวนพรรษา ระดับการศึกษาสายสามัญ การศึกษาทางเปรียญธรรม ประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ และการสังกัดวัดแต่ละขนาดแตกต่างกันมีบทบาทต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรีไม่แตกต่างกัน”^{๓๑}

พระปลัดเกียรติศักดิ์ ตนติธโร “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่” ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่ทั้ง ๖ ด้านนั้นได้มีด้านที่มีบทบาทมากที่สุดใน ๓ ระดับโดยเรียงลำดับ คือ ด้านการปกครอง(การควบคุมและรักษาความเรียบร้อยดีงาม) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและด้านการสาธารณูปการส่วนด้านปานกลาง ๒ ด้าน คือด้านการสาธารณสงเคราะห์ และด้านการศึกษา สำหรับด้านการศึกษาสงเคราะห์ระดับน้อยถึงน้อยที่สุด”^{๓๒}

พระสมุห์อุดร ปริปญโญ (มะลิพวง) “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของ พระราชสุวรมณเฑี (ประถม กนตสีโล)” จากการศึกษาวิจัยเชิงเอกสารการศึกษาวิจัยพบว่า บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้านของพระราชสุวรมณเฑี (ประถม กนตสีโล) จะทำให้เห็นว่า ท่านให้ความสำคัญในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ครบทั้ง ๖ ด้าน ได้แก่ ด้านการปกครอง ได้จัดประชุมสัมมนา พระสังฆาธิการ และการตรวจการคณะสงฆ์ ในเขตปกครองเป็นประจำ ด้านการศาสนศึกษา ดำรงตำแหน่งเป็นครูสอนพระปริยัติธรรม เป็นเจ้าสำนักศาสนศึกษาจังหวัดอ่างทอง เป็นประธานอำนวยการสอบธรรมสนามหลวงชั้นโท - เอก และเป็นประธานอำนวยการสอบบาลีสนามหลวงจังหวัดอ่างทอง ด้านการศึกษาสงเคราะห์ตั้งทุนศึกษาสงเคราะห์แก่นักเรียนชั้นประถมศึกษา ตั้งทุนสงเคราะห์นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาและตั้งทุนสงเคราะห์นักเรียนชั้นอุดมศึกษา สนับสนุนศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด และนอกวัด ให้ศูนย์ราชการในจังหวัดอ่างทองใช้อาคารสถานที่ในการฝึกอบรมโครงการต่างๆ เป็นต้น ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ได้จัดโครงการอบรมปริวาสกรรม ปฏิบัติธรรมเจริญสมาธิภาวนา และอบรม ด้านทฤษฎีทางพระพุทธศาสนาและหลักการปฏิบัติแก่พระภิกษุสงฆ์ และจัดโครงการการปฏิบัติธรรมเฉลิมพระเกียรติ เป็นประจำทุกปี ด้านการสาธารณูปการ ได้ทำการบูรณปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุต่างๆ ทั้งเขตสังฆาวาส และพุทธาวาส รวมถึงการปรับปรุงภูมิทัศน์ต่าง ๆ ของวัดให้สง่างาม ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ได้จัดกิจการอันเป็นสาธารณประโยชน์แก่ประชาชน และชุมชนรอบๆ วัดต้นสน นอกจากนี้ยังอนุเคราะห์ประชาชน และหน่วยงานราชการในการใช้สถานที่ภายในวัดจัดกิจกรรมต่างๆ และยังมีโครงการสงเคราะห์ต่างๆ โดยให้ความช่วยเหลือประชาชน

^{๓๑}พระครูสังฆรักษ์พศวีร์ อธิปญโญ, “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๑.

^{๓๒}พระปลัดเกียรติศักดิ์ ตนติธโร, “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่”, **วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์), ๒๕๓๘.

ทั่วไป สงเคราะห์ศพไม่มีญาติ การจัดกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ต่าง ๆ และการตั้งโรงทานเลี้ยงอาหารแก่ประชาชนที่ไปร่วมงานเทศกาลทางพระพุทธศาสนาที่วัดเป็นประจำ เป็นต้น”^{๓๓}

พระมหากมล ขนติโร (โปรงใจ) “ประสิทธิภาพการบริหารงานคณะสงฆ์ อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน” ผลการศึกษาประสิทธิภาพในการบริหารงานคณะสงฆ์พบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่ในเขตอำเภอป่าซางมีประสิทธิภาพในการบริหารงานอยู่ในระดับปานกลางคือมีความเข้าใจในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๓๕ เพื่อเป็นกรอบแนวทางในการบริหารงานคณะสงฆ์ เป็นอย่างดีโดยเฉพาะในเรื่องคณะสงฆ์ต้องอยู่ภายใต้การปกครองของมหาเถรสมาคมและเรื่องการแต่งตั้งถอดถอนพระอุปัชฌาย์ เจ้าอาวาสรองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส พระภิกษุอันเกี่ยวกับตำแหน่งการปกครองคณะสงฆ์ตำแหน่งอื่นๆ และไวยวัจกรให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีกำหนดในกฎหมายมหาเถรสมาคมแต่พระสงฆ์ส่วนมากมีระดับการปฏิบัติตามหลักและวิธีการในการบริหารจัดการของการบริหารงานพระสังฆาธิการอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างน้อยซึ่งถือได้ว่าเป็นจุดอ่อนในการบริหารงานคณะสงฆ์และจากแบบสอบถามปลายเปิดมีแนวโน้มตอบไปในทางเดียวกันว่าพระสงฆ์ในระดับปกครองขาดความสามัคคีและมีการเล่นพรรคเล่นพวกเพื่อผลประโยชน์ในการเลื่อนตำแหน่งสมณศักดิ์ด้วย ซึ่งถือได้ว่าเป็นภาวะการเมืองในองค์กรทำให้ได้รับความยุติธรรมไม่เท่ากันในวงการคณะสงฆ์ในปัจจุบัน”^{๓๔}

พระมหาวัชรชัย กิ่งโพธิ์ ได้ศึกษาวิเคราะห์เรื่อง “การปกครองคณะสงฆ์ไทยตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช ๒๔๘๔.” พบว่า การบริหารคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช ๒๔๘๔ เป็นการปกครองแบบ “สังฆสภา” แบ่งอำนาจในการบริหารงานออกเป็น ๓ ส่วน คือ สังฆสภา ทำหน้าที่เป็นนิติบัญญัติออกสังฆาณัติ คณะสังฆมนตรี มีหน้าที่ในการบริหาร คณะวินัยธร มีหน้าที่พิจารณาอริกรณ์ ซึ่งแต่ละฝ่ายได้แบ่งหน้าที่ในการบริหารและรับผิดชอบโดยตรง”^{๓๕}

พระมหาชล ไขลิตเมธี (ไขลิตเมธางกูร) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “จริยธรรมสำหรับผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนา” พบว่า ผู้นำจำเป็นต้องมีคุณสมบัติทั้งภายในคือจิตใจและคุณธรรม และคุณสมบัติภายนอก คือความรู้ความสามารถมาประกอบกันกล่าวคือ ผู้นำจะต้องมีคุณสมบัติอยู่ ๒ ด้าน คือ

๑. คุณลักษณะภายในตัวของผู้นำ ได้แก่
 - ๑) รู้หลักของสัปบุริสธรรม มีความรู้หลักเหตุผล
 - ๒) มีสติปัญญา ไม่ประมาท
 - ๓) ตื่นตัว ทันต่อเหตุการณ์
 - ๔) มีวิสัยทัศน์ก้าวไกล เป็นเข็มแข็ง
๒. คุณลักษณะภายนอก ในการที่จะประสานคนและงานเข้าด้วยกัน ได้แก่
 - ๑) มีความรู้ ความสามารถ

^{๓๓}พระสมุห์อุดร ปริบุญโน (มะลิพวง), “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของ พระราชสุวรมณเฑี (ประถม กนตสีโล)”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๔.

^{๓๔}พระมหากมล ขนติโร (โปรงใจ), “ประสิทธิภาพการบริหารงานคณะสงฆ์อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน”, *วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๕๐.

^{๓๕}พระมหาวัชรชัย กิ่งโพธิ์, “การปกครองคณะสงฆ์ไทยตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช ๒๔๘๔”, *วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), ๒๕๓๙.

๒) มีพรหมวิหารธรรม

๓) หวังประโยชน์สุขแก่ส่วนรวม

๔) น่ารัก น่าเคารพ เป็นธรรมาธิปไตย ไม่ลำเอียง^{๓๖}

พระบุญเรือง ฐิตธมโม ได้ทำการศึกษาเรื่อง "การศึกษาเชิงวิเคราะห์ผู้นำในพระพุทธศาสนา ศึกษาเฉพาะกรณีการแก้ปัญหาของพระพุทธเจ้า" พบว่า ภาวะผู้นำ คือ ผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการตัดสินใจในการนำพาตนเองและหมู่คณะ ให้สามารถดำเนินไปได้ในสถานการณ์ที่เหมาะสม ภาวะผู้นำนั้นยังขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพเป็นตัวส่งเสริมอีกทางหนึ่งนอกจากนั้นพระพุทธศาสนายังได้แสดงหลักธรรมไว้สำหรับผู้นำ คือ หลักพรหมวิหาร ๔ อิทธิบาท ๔ สังคหวัตถุ ๔ ขรรวาสธรรม ๔ ทศพิธราชธรรม ๑๐ และจักรวรรดิธรรม ๑๒ ซึ่งเมื่อรวมลักษณะของหลักธรรมทั้งหมดแล้วก็ล้วนเป็นสิ่งที่เกื้อหนุนให้ผู้บริหารมีคุณสมบัติที่ดี และประสบความสำเร็จในการบริหารองค์การทั้งสิ้น^{๓๗}

พระมหาวงศ์ไทย ศรีจาริก ได้ทำการศึกษาวิเคราะห์เรื่อง "การศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในประเทศไทย (พ.ศ. ๒๔๓๒ - ๒๕๓๗)" พบว่า ปัญหาการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย โดยเฉพาะการศึกษาเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองของคณะสงฆ์ไทย ตลอดถึงปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นอันเป็นผลเนื่องจากการศึกษา การศึกษาดีทำให้การปกครองดี^{๓๘}

พระมหาภูตินันท์ กันทะเตียน ได้ศึกษาวิเคราะห์เรื่อง "พระสงฆ์กับการเมือง : แนวคิดและบทบาทในสังคมไทยในปัจจุบัน" โดยอ้างพระราชธรรมนิเทศว่า มองในแง่ความเป็นจริงการเมืองเป็นเรื่องของกลุ่มคนทุกคน เป็นระบบการบริหารบ้านเมืองเพื่อให้เกิดความอยู่เย็นเป็นสุข ไม่ว่าจะแยกอำนาจการบริหารออกเป็นกี่อย่างก็ตาม พระพุทธศาสนาจะมีบทบาทหรือไม่ต้องมองดูในสมัยพุทธกาล ในทางรัฐศาสตร์พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงหลักของพระราชาไว้ดีมาก เช่น ทศพิธราชธรรม จักรวรรดิวัตร ราชสังคหวัตถุ แต่ในขณะเดียวกันก็ทรงแสดงระบบนิติบัญญัติ ระบบรัฐสภาไว้เหมือนกัน โดยกล่าวถึงสภาที่ต้องมีสัตบุรุษ คือที่ประชุมของคนดี พุดเป็นธรรม ลดราคะ โทสะ โมหะ ในภาคของตุลาการก็มีหลักวินัยธร มีคณะบุคคลขึ้นมาทำงานด้านวินัยจรรยาบรรณคดีตามหลักสัมมาวาณีย์ หลักของอธิกรณสมณะ เพราะฉะนั้นโครงสร้างของพระพุทธศาสนาจึงเป็นโครงสร้างการบริหารอยู่แล้ว มีการแนะนำสั่งสอนให้พุทธศาสนิกชนมีฐานะตำแหน่งทางการเมืองให้เป็นนักการเมือง เป็นข้าราชการ เป็นพระราชาที่ดี อิทธิพลที่เกิดขึ้นเกี่ยวข้องกับการเมือง พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญและคล้อยตามบ้านเมืองที่เรียกว่า "ราชานัง อนุวัตติตุง"^{๓๙}

พระครูปลัดอาทิตย์ อตถเวที (ของดี) ได้ศึกษาแนวคิดและวิธีการปกครองคณะสงฆ์ของพระเทพโสมภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ศึกษาเฉพาะกรณีพระสังฆาธิการในเขตปกครองภาค ๒ พบว่า การปกครองคณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาล พระพุทธองค์ทรงใช้หลักการปกครองโดยสามัคคีธรรมเป็นที่ตั้ง

^{๓๖} พระมหาภุชวล โสสิตเมธี (โสสิตเมธางกูร), "จริยธรรมสำหรับผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนา", **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตร์ มหาบัณฑิต** (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย), ๒๕๕๐.

^{๓๗} พระบุญเรือง ฐิตธมโม, "การศึกษาเชิงวิเคราะห์ผู้นำในพระพุทธศาสนา : ศึกษาเฉพาะกรณีการแก้ปัญหาของพระพุทธเจ้า", **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย), ๒๕๔๗.

^{๓๘} พระมหาวงศ์ไทย ศรีจาริก, "ศึกษาวิเคราะห์ปัญหาการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในประเทศไทย (พ.ศ. ๒๔๓๒-๒๕๒๗)", **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล), ๒๕๔๒.

^{๓๙} พระมหาภูตินันท์ กันทะเตียน, "พระสงฆ์กับการเมือง : แนวคิดและบทบาทในสังคมไทยในปัจจุบัน", **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล), ๒๕๔๑.

ให้ความเสมอภาคในหมู่คณะ ทรงมอบหมายภาระหน้าที่ในการบริหารคณะสงฆ์แก่พระสาวกให้เหมาะสมกับฐานะตำแหน่งหน้าที่ที่ยกย่องตามฐานะ แต่พระองค์ก็ได้ทรงมอบความเป็นใหญ่ในการปกครองให้กับใคร นอกจากพระธรรมวินัยที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้แล้ว ภายหลังพุทธกาลการบริหารปกครองคณะสงฆ์ยังยึดพระธรรมวินัยเป็นหลัก แต่มีรูปแบบการบริหารปกครองที่สอดคล้องกับของฝ่ายบ้านเมืองในยุคสมัยนั้นๆ^{๔๐}

พระมหาเจริญ จันทร์จริง ได้ศึกษาวิเคราะห์เรื่อง “บทบาทของพระวินยาธิการในการรักษาพระวินัยของคณะสงฆ์ไทยศึกษาเฉพาะกรณีของกรุงเทพมหานคร” พบว่า พระวินัยที่ปรากฏในพระวินัยปิฎกมีการบัญญัติมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล โดยบัญญัติขึ้นเป็นสิกขาบทแต่ละข้อ ภายหลังจากการทำความผิดของพระภิกษุผ่านการสอบสวนและพิจารณาตัดสินของคณะสงฆ์ โดยมีพุทธประสงค์ให้คณะสงฆ์ยอมรับ และระเบียบแห่งการปฏิบัติ หากมีการล่วงละเมิดอื่นๆ ก็ทรงบัญญัติเพิ่มเติมเรียกว่า “อนุบัญญัติ”^{๔๑}

พระมหาสุริยันต์ จันทนาโม (จันทะนาม) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาบทบาทและผลงานในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระอาจารย์สมภพ โชติปัญโญ” สรุปความได้ว่าการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยมีพระสงฆ์เป็นกำลังสำคัญนั้น ในอดีตพระสงฆ์เป็นผู้มีบทบาทสำคัญต่อวิถีชีวิตของประชาชนในสังคมเป็นอย่างมาก พระสงฆ์เป็นสถาบันหลักของชาติ จัดการศึกษาสั่งสอนกุลบุตร กุลธิดา นำพาพุทธศาสนิกชนปฏิบัติธรรม พัฒนาสังคมให้ร่มเย็น แต่ในปัจจุบันภารกิจที่พระสงฆ์เคยทำมาถูกลดบทบาทลง องค์กรและสถาบันทางสังคมต่างๆ ได้เข้ามาทำหน้าที่แทนพระสงฆ์ เช่นการจัดการศึกษา เป็นต้น เมื่อบทบาทในการเผยแผ่พุทธธรรมลดลง พระสงฆ์ส่วนใหญ่ทำหน้าที่เพียงเป็นผู้นำทางพิธีกรรมทำวัตร สวดมนต์ รับกิจนิมนต์ในงานต่างๆ เป็นต้น การเผยแผ่พุทธธรรมอันเป็นหน้าที่ของพระสงฆ์^{๔๒}

พระมหาบุญเลิศ ธมมทสสี ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง เรื่อง “ศึกษาวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระราชาวิทยาคม” ผลการศึกษาพบว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระเถระทั้งหลายมีลักษณะเด่นแตกต่างกันและมีลักษณะเหมือนกัน หลวงพ่อคุณลักษณะเด่นคือ การใช้สื่อสัญลักษณ์ คือ วัตถุมงคล คาถาอาคม ตะกรุด และการเคาะศีระขะแทนการประพรมน้ำพุทธมนต์ ในสังคมปัจจุบัน จึงมีคนทุกระดับเข้าไปหาท่านมิได้ขาด เป็นพระที่ประชาชนเคารพศรัทธาเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะคำพูดท่านจะเป็นเอกลักษณ์จึงเป็นที่สนใจกันเป็นอย่างมากท่านจึงมีโอกาเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่คนทุกระดับ^{๔๓}

^{๔๐} พระครูปลัดอาทิตย์ อตถเวที (ซองดี), “ศึกษาแนวคิดและวิธีการปกครองคณะสงฆ์ของพระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ศึกษาเฉพาะกรณีพระสังฆาธิการในเขตปกครองภาค ๒”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๖.

^{๔๑} พระมหาเจริญ จันทร์จริง, “บทบาทของพระวินยาธิการในการรักษาพระวินัยของคณะสงฆ์ไทย ศึกษาเฉพาะกรณีของกรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล), ๒๕๔๒.

^{๔๒} พระมหาสุริยันต์ จันทนาโม (จันทะนาม), “ศึกษาบทบาทและผลงานในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระอาจารย์สมภพ โชติปัญโญ”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๙.

^{๔๓} พระมหาบุญเลิศ ธมมทสสี, “ศึกษาวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระราชาวิทยาคม (คุณปริสุท ไร่)”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๓.

พระมหาศรีบุญ ปณฺญารโ ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง “ การศึกษาหลักการและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสุธรรมยานเถระ (ครูบาอินทจักรรักษา)” สรุปผลการศึกษาว่าครูบาอินทจักรรักษาเป็นพระสงฆ์ที่ถือหลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนาถือหลักการวิปัสสนากรรมฐาน ทุกอิริยาบถที่ท่านแสดงออกมาเป็นเสมือนท่านกำลังสื่อวิธีการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน สู่พุทธบริษัท โดยท่านครูบาขึ้นอยู่กับหลักการนี้ จะเห็นได้ว่า ถ้าคำสอนใดผิดไปจากหลักการที่ว่ามา ท่านครูบาจะออกมาชี้แจงแก้ไข ตอบโต้ คำสอนที่ผิดเหล่านั้น โดยมีหลักสำคัญที่ยึดถือสรุปเป็นประเด็นสำคัญได้ ๕ ประการ ได้แก่ (๑) หลักสติปัฏฐาน ๔ (๒)หลักไตรสิกขา (๓) หลักตระหนักถึงศักยภาพของผู้ฟัง (๔) หลักธรรมาธิปไตย (๕) หลักสร้างปัญญา หลักสำคัญที่ครูบายึดถือ ๕ ประการนี้ อยู่ในกรอบของหลักการทางพระพุทธศาสนาที่แสดงไว้ในงานวิจัย หลักทางพระพุทธศาสนาที่ท่านครูบายึดถือ จึงสงเคราะห์ไว้ในหลักที่สำคัญคือ หลักให้เกิดประโยชน์แก่มหาชนเป็นสำคัญ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของครูบาอินทจักรรักษาประสบความสำเร็จ เพราะท่านเป็นพระภิกษุที่ยึดมั่นในหลักการและวิธีการที่ถูกต้อง^{๔๔}

พระวิเชียร สีหาบุตร ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม : ศึกษากรณีพระธรรมมหาวิธานวัตร วัดไร่ขิง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม” ผลการวิจัยสรุปได้ว่าพระธรรมมหาวิธานวัตร เป็นพระสงฆ์ที่มีบทบาทเกื้อกูลต่อการพัฒนาสังคม โดยมีบทบาทด้านการปกครอง การศึกษาและการศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่สาธารณูปการ และสาธารณสงเคราะห์การฟื้นฟูและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและการทำนุบำรุงสิ่งแวดล้อมและแก้ปัญหาหมกมุ่น จวบจนเป็นที่ยอมรับของสังคมโดยทั่วไปซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาสังคมทั้งทางตรงและทางอ้อม บทบาทของท่านกล่าวโดยสรุปที่เด่นแล้วมี ๓ ลักษณะคือ (๑) การให้การสนับสนุน (๒) การให้แง่คิดเตือนสติทางสังคม และ (๓) การสร้างความรู้ความคิดซึ่งเกื้อกูลต่อการพัฒนาสังคมไทยได้เป็นอย่างดี^{๔๕}

พระวุฒิกรณ วุฑฒิกโร ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง “ศึกษาเทคนิคและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมจิตโต)” สรุปผลการศึกษาได้ว่า เนื้อหาพุทธธรรมของพระราชวรมุนีจะเด่น คือ มีเนื้อเรื่องบรรยายธรรมเป็นลำดับขั้น เป็นขั้นตอน แต่ละประเด็นจะมีความรู้ใหม่ๆ ให้ขบคิดอยู่เสมอ โดยใช้ภาษาร่วมสมัยฟังเข้าใจง่าย อธิบายพุทธธรรมได้ลุ่มลึก ชัดเจน โดยสามารถสรุปประเภทเนื้อหาของพุทธธรรมที่ท่านนำเสนอได้ ๔ ประเภทได้แก่ (๑) เนื้อหาประเภทพัฒนาจิตใจเพื่อชีวิตที่ดีงาม (๒) เนื้อหาประเภทบูรณาการและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (๓) เนื้อหาประเภทพระธรรมเทศนา (๔) เนื้อหาประเภทวิชาการ^{๔๖}

พระปลัดสามารถ ธมฺมธโร (ชีวะพุกษ์) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (ปัญญา อินทปญฺโญ)” สรุปผลการศึกษาได้ว่าพระภิกษุ

^{๔๔} พระมหาศรีบุญ ปณฺญารโ, “การศึกษาหลักการและวิธีการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสุธรรมยานเถระ(ครูบาอินทจักรรักษา)”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย:มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๖.

^{๔๕} พระวิเชียร สีหาบุตร, “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม : ศึกษากรณีพระธรรมมหาวิธานวัตร วัดไร่ขิง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม”, *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร), ๒๕๒๗.

^{๔๖} พระวุฒิกรณ วุฑฒิกโร, “ศึกษาเทคนิคและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมจิตโต)”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๓.

สงฆ์ในพุทธศาสนาอยู่ในฐานะเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ เป็นที่พึ่งเป็นผู้อบรมสั่งสอนหลักธรรมทางศาสนาแก่พุทธศาสนิกชน เพื่อให้สังคมอยู่อย่างสงบสุข และในบางโอกาสก็ให้การสนับสนุนช่วยเหลือสงเคราะห์ชุมชนในด้านต่างๆ ด้วย โดยอยู่ภายใต้กรอบอันติงามของศาสนา จากบทบาทหน้าที่ที่กล่าวมาข้างต้นนี้ พระภิกษุสงฆ์ในพุทธศาสนาต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การศึกษาและคุณภาพชีวิต จึงจำเป็นต้องปรับตัวให้สอดคล้องและเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมสมัยใหม่อยู่เสมอซึ่งความสามารถในการดำเนินภารกิจต่างๆ ของพระภิกษุสงฆ์ดังกล่าวข้างต้นจัดได้ว่าเป็นภารกิจตามคุณลักษณะของงานประชาสัมพันธ์ที่สำคัญ ทั้งนี้ ในสมัยปัจจุบัน การเผยแผ่พระพุทธศาสนามีกลยุทธ์ในการเผยแผ่ได้หลายวิธี เช่น การปฏิบัติตนให้น่าเลื่อมใสของพระสงฆ์ การเป็นผู้รอบรู้ในหลักธรรม การแสดงธรรมได้ลึกซึ้งการพัฒนาชุมชน การสนับสนุนด้านการศึกษา การสงเคราะห์ประชาชนในด้านต่างๆ การจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การจัดบรรพชาสามเณร การจัดบวชชีพราหมณ์ถือศีล ๘ การจัดอบรมค่ายคุณธรรมจริยธรรม การจัดแสดงนิทรรศการทางพระพุทธศาสนาต่างๆ ซึ่งทั้งหมดนี้ ล้วนเป็นกระบวนการประชาสัมพันธ์ชักชวนให้ประชาชนหันมาเข้าวัด ใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนาได้มาเรียนรู้หลักธรรม จูงใจให้พุทธศาสนิกชนน้อมนำหลักธรรมไปประพฤติปฏิบัติขัดเกลาจิตใจให้สูงขึ้นเป็นลำดับไป เพื่อให้เข้าถึงแก่นแท้ของพระพุทธศาสนาในที่สุด^{๔๗}

นันทวรรณ อิศรานุวัฒน์ชัย ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ในยุคโลกาภิวัตน์ : ศึกษาจากหลักพุทธธรรม” พบว่า ผู้นำที่พึงประสงค์ในยุคโลกาภิวัตน์ต้องประกอบด้วยหลักครองตน ครองคน ครองงาน เน้นคุณภาพการเป็นผู้นำที่ดี ทั้งด้านคุณภาพด้านจิตใจ และคุณภาพด้านความสามารถ จึงจะนำพาหมู่คณะ องค์กร ไปสู่ความสำเร็จและความเจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืนตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้^{๔๘}

วนิดา ชูสังข์ ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์ภาวะผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนา” พบว่า การเป็นผู้นำนั้นจะต้องเป็นผู้ประกอบด้วยปัญญา คือ มีเหตุมีผล มีความคิดกว้างไกล สามารถจำแนกบุคคล และเหตุการณ์ออกเป็นอย่างไร ซึ่งจะทำให้ผู้นำมีประสบการณ์มีความชำนาญในการปกครอง การเข้าใจบุคคลหรือผู้ใต้บังคับบัญชาได้เป็นอย่างดีจะทำให้มีผู้สนับสนุนมากขึ้น แต่คุณสมบัติทั้ง ๓ ประการนี้ มีระดับความสำคัญมากน้อยต่างกันไปตามระดับตำแหน่งหน้าที่ขององค์กรหรือหน่วยงานว่าเล็กหรือใหญ่ขนาดไหน หรือมีความสำคัญเพียงใด โดยเฉพาะอย่างยิ่งแล้ว ผู้ปกครองรัฐหรือผู้นำประเทศแล้วนับว่าเป็นองค์กรที่ใหญ่ ผู้นำ หรือผู้บริหารจึงต้องมีคุณสมบัติครบถ้วน จึงจะสามารถยึดศรัทธาของผู้ใต้บังคับบัญชาไว้ได้ส่งผลให้ลูกน้องหรือผู้สื่องานมีความเชื่อมั่น น่ายอมเป็นสาเหตุที่จะนำไปสู่เป้าหมายเดียวกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ^{๔๙}

^{๔๗} พระปลัดสามารธ ธมมธำโร (ชีวะพลักษ์), “บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระอุบาลีคุณูปมาจารย์(ปัญญา อินทปญโญ)”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๙.

^{๔๘} นันทวรรณ อิศรานุวัฒน์ชัย, “ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ในยุคโลกาภิวัตน์ : ศึกษาจากหลักพุทธธรรม”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาพุทธศาสนา)*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๐.

^{๔๙} วนิดา ชูสังข์, การศึกษาเชิงวิเคราะห์ภาวะผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนา, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต* (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๑.

สุรศักดิ์ ม่วงทอง ได้ทำการศึกษาเรื่อง "พุทธธรรมกับภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ : กรณีศึกษาเฉพาะกำนันผู้ใหญ่บ้าน จังหวัดนครศรีธรรมราช" พบว่า หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับ "ผู้นำ" ดังปรากฏในพระสูตรต่างๆ เช่น อคัณณสูตร ส่วนหลักพุทธธรรมที่แสดงถึง "ภาวะผู้นำ" ปรากฏในพระสูตร คือ อัมมัญญสูตร ลักษณะสูตร สัปปริสสูตร ซึ่งเป็นคุณลักษณะผู้นำตามหลักพุทธธรรมที่พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ สอดคล้องกับแนวคิดนักวิชาการการตะวันออกและตะวันตกต่างได้กำหนดคุณสมบัติ บทบาทและหน้าที่ของผู้นำที่พึงประสงค์ในสังคมไว้^{๕๐}

สุวิน สุขสมกิจ ได้ทำการศึกษาเรื่อง “พุทธปรัชญากับการสร้างเสริมภาวะผู้นำ: กรณีศึกษากำนันผู้ใหญ่บ้านจังหวัดกาญจนบุรี” พบว่า หลักพุทธปรัชญามีส่วนในการเสริมสร้างความเป็นผู้นำ ทั้งนี้เพราะหลักพุทธปรัชญา มีหลักธรรมในการปกครองตนเองและผู้อื่น หลักในการสร้างความสัมพันธ์ภาพอันดี สร้างความสามัคคีของหมู่คณะและความดีงามของสังคม นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้นำที่ปฏิบัติตามหลักพุทธปรัชญา ย่อมก่อให้เกิดอำนาจอันเกิดการปฏิบัติโดยยึดหลักแห่งความดี ความจริงอันถูกต้อง ตามหลักแห่งเหตุผลที่เกิดจากปัญญาซึ่งผู้นำประเภทนี้จะมีอำนาจแห่งธรรมในด้านจิตใจ โดยการใช้อำนาจในการครองใจผู้อื่น ทำให้เกิดความศรัทธาและเชื่อถือ สามารถโน้มน้าวจิตใจผู้อื่นให้คล้อยไปในทางที่ถูกต้อง โดยไม่ต้องใช้อำนาจในการบังคับ ดังนั้น หลักพุทธปรัชญาจึงมีความสำคัญต่อการสร้างเสริมภาวะ^{๕๑}

มนตรี อีธรรมพิพัฒน์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “จริยธรรมกับภาวะผู้นำ : ศึกษาทัศนะของนักวิชาการรัฐศาสตร์ในมหาวิทยาลัยแห่งประเทศไทยที่มีต่อผู้นำทางการเมือง” สรุปผลการศึกษาพบว่า ลักษณะผู้นำที่พึงประสงค์ คือผู้นำแบบประชาธิปไตย วิธีการให้ได้ว่าซึ่งผู้นำที่มีความชอบธรรมคือวิธีการแบบประชาธิปไตย และจริยธรรมของผู้นำจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยโครงสร้าง ระบบกลไกวิธีการปกครองที่ถูกต้องชอบธรรม จริยธรรมเป็นหลักควบคุมพฤติกรรมของผู้นำในการบริหารงาน ดังนั้น จริยธรรมกับภาวะผู้นำจึงเป็นการรวมหลักด้านคุณภาพทางด้านจิตใจและศักยภาพในการบริหาร^{๕๒}

สุชาติ โจมเสนาะ ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง “การศึกษาภาวะผู้นำที่ประกอบด้วยจริยธรรม : กรณีศึกษาชีวิตและผลงานของ ศาสตราจารย์ ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์” สรุปผลการศึกษาว่า เป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับว่ามีลักษณะผู้นำที่พึงประสงค์สำคัญ ๓ ประการ คือเป็นผู้มีสติปัญญาเป็นเลิศ เป็นผู้สามารถควบคุมอารมณ์ได้เป็นเยี่ยม และเป็นผู้ได้รับการยอมรับว่ามีคุณธรรมสูง^{๕๓}

^{๕๐} สุรศักดิ์ ม่วงทอง, " พุทธธรรมกับภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ : กรณีศึกษาเฉพาะกำนันผู้ใหญ่บ้าน จังหวัดนครศรีธรรมราช ", *วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล), ๒๕๔๓.

^{๕๑} สุวิน สุขสมกิจ, “ พุทธปรัชญากับการสร้างเสริมภาวะผู้นำ : กรณีศึกษากำนันผู้ใหญ่บ้านจังหวัดกาญจนบุรี ”, *วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาวิทยาลัจุฬาลงกรณ์), ๒๕๒๓.

^{๕๒} มนตรี อีธรรมพิพัฒน์, “ จริยธรรมกับภาวะผู้นำ : ศึกษาทัศนะของนักวิชาการรัฐศาสตร์ในมหาวิทยาลัยแห่งประเทศไทยที่มีต่อผู้นำทางการเมือง”, *วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล), ๒๕๔๐.

^{๕๓} สุชาติ โจมเสนาะ, “การศึกษาภาวะผู้นำที่ประกอบด้วยจริยธรรม : กรณีศึกษาชีวิตและผลงานของ ศาสตราจารย์ ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์”, *วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยมหิดล), ๒๕๔๕.

จากการศึกษาและทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำ ผู้วิจัยพบว่าจริงๆ แล้วผู้นำได้สร้างภาวะผู้นำหรือสร้างการยอมรับให้เกิดขึ้นกับผู้ตาม

ภาวะผู้นำ เป็นกระบวนการของอิทธิพลที่บุคคลหนึ่งพยายามใช้อิทธิพลต่อบุคคลอื่น ให้มีพฤติกรรมไปในทิศทางที่ต้องการ ทั้งนี้เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ในการกล่าวถึงภาวะผู้นำจะต้องพิจารณาสิ่งต่อไปนี้ ๓ ประการ คือ

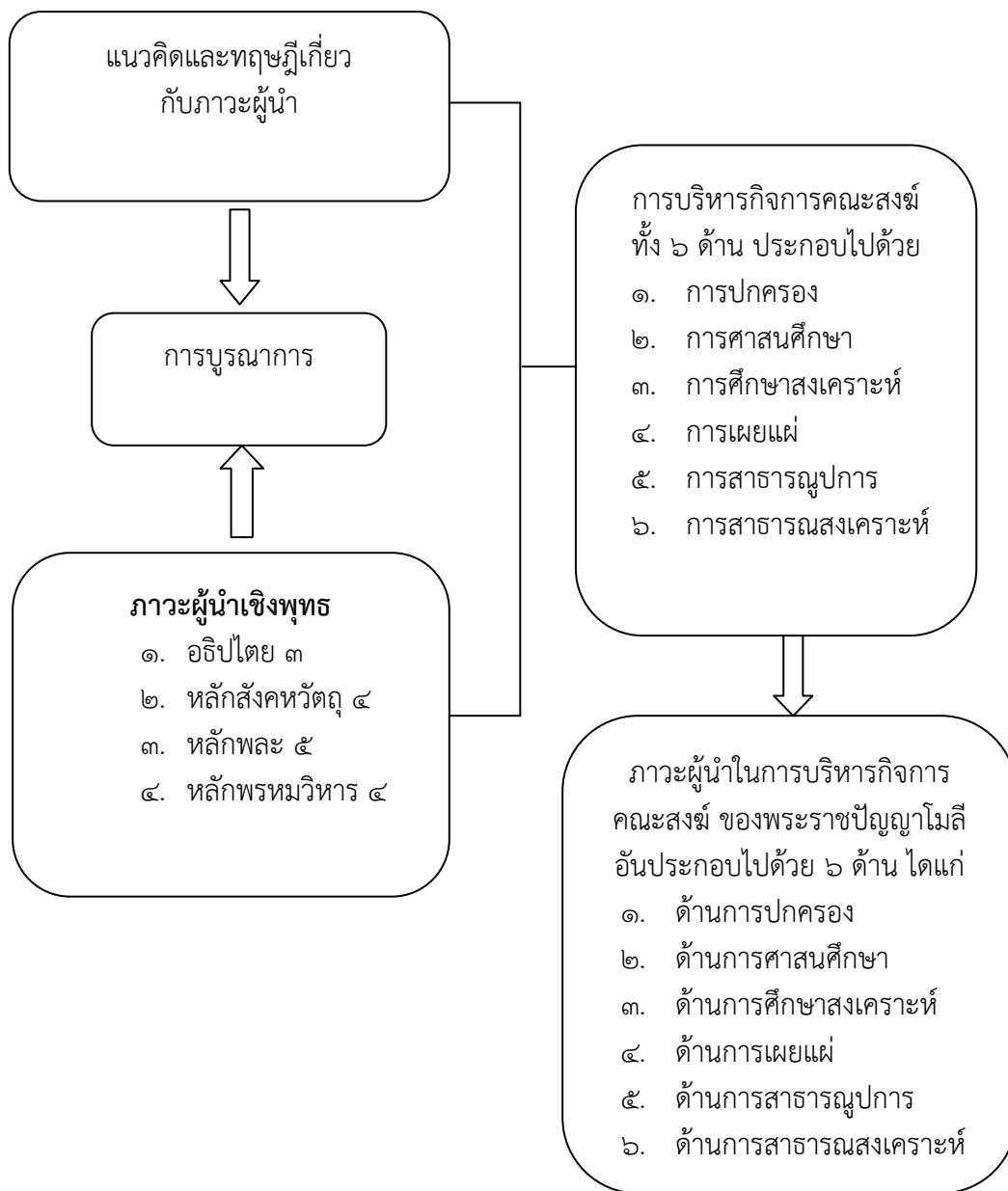
- (๑) ภาวะผู้นำเป็นกระบวนการ
- (๒) ภาวะผู้นำอยู่ที่ระดับความถูกต้องที่ผู้ตามจะปฏิบัติตาม และ
- (๓) การบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้

ผู้นำ คือบุคคลที่มีอิทธิพลมากที่สุดในกลุ่ม จะมาจากการเลือกตั้ง แต่งตั้ง หรือยกย่องจากกลุ่มให้เป็นผู้ชี้แนะ ช่วยเหลือให้กลุ่มปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ จนประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ส่วนหนึ่งคือการนำเอาหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้ เป็นต้นว่าหลักพรหมวิหาร ๔ อิทธิบาท ๔ สังคหวัตถุ ๔ ขรवासธรรม ๔ ทศพิธราชธรรม ๑๐ และจักรวรรดิธรรม ๑๒ และที่สำคัญหากผู้นำคนใดรู้ตน นั้นแสดงว่าผู้นำคนนั้นสามารถครองตน ครองคนและครองงานอย่างมีสติ

สรุปได้ว่า กิจกรรมคณะสงฆ์ หมายถึง ภารกิจที่สำคัญของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ การปกครองคณะสงฆ์หรือการบริหารคณะสงฆ์ตามทศนะของพระพุทธศาสนา ซึ่งจะเน้นการนำเอาหลักธรรมะมาใช้ร่วมกับการบริหาร โดยยึดเอาความสำเร็จเป็นพื้นฐานเป็นรูปแบบของกิจการคณะสงฆ์หรือกิจการที่คณะสงฆ์จะต้องทำและจะต้องถือเป็นธุระหน้าที่ เพราะเป็นการคณะสงฆ์และการพระศาสนาหรือเพราะเกี่ยวกับการคณะสงฆ์และการพระศาสนา มี ๖ ด้าน คือ ๑) ด้านการปกครอง (เพื่อความเรียบร้อยดีงาม) ๒) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ๓) ด้านการศาสนศึกษา ๔) ด้านการสาธารณูปการ ๕) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ๖) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ดังนั้นจากการศึกษาทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทำให้ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับภาวะผู้นำของพระสงฆ์และภาวะผู้นำตามแนวคิดของทฤษฎีสมัยใหม่ของนักวิชาการต่างๆ ซึ่งสามารถเอาความรู้ไปเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาเรื่องภาวะผู้นำได้เป็นอย่างดี

๑.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “ภาวะภาวะผู้นำในการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ของพระราชปัญญาโมลี (จรัส ทตฺตสิริ) เจ้าคณะจังหวัดลำพูน” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยดังนี้

แผนภาพที่ ๑.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๑.๘ วิธีดำเนินการวิจัย

๑.๘.๑ รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำในการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ของพระราชปัญญาโมลี (จรัส ทตตสิริ)” ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ดังนี้

๑) ศึกษาข้อมูลพระไตรปิฎก เอกสาร ตำรา ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวกับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านการปกครอง ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ ด้านสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์

๒) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระราชปัญญาโมลี (จรัส ทตตสิริ) ที่มีต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดลำพูน จาครองเจ้าคณะภาค ๗ พระสังฆาธิการ เลขานุการเจ้าคณะในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดลำพูน และผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจังหวัดลำพูน ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม จังหวัดลำพูน ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดลำพูน

๑.๘.๒ ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) ได้แก่ รองเจ้าคณะภาค ๗ พระสังฆาธิการ เลขานุการเจ้าคณะในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดลำพูน และผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจังหวัดลำพูน ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม จังหวัดลำพูน ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดลำพูน มีจำนวน ๑๕ รูป/คน ซึ่งประกอบไปด้วย

๑. พระเทพวรสิทธิธารจารย์ รองเจ้าคณะภาค ๗ วัดพระธาตุตอดยสุเทพราชวรวิหาร^{๕๔}
๒. พระราชปัญญาโมลี เจ้าคณะจังหวัดลำพูน วัดพระธาตุหริภุญชัย วรมหาวิหาร
๓. พระโสภณกิตติธาดา รองเจ้าคณะจังหวัดลำพูน วัดบ้านกล้วย
๔. พระครูพิศาลธรรมนิเทศก์ เจ้าคณะอำเภอเมืองลำพูน วัดมหารวัน
๕. พระครูอินทวิมุตติคุณ เจ้าคณะอำเภอลี้ วัดบ้านกลาง
๖. พระครูพุทธญาณโสภณ รักษาการเจ้าคณะอำเภอบ้านโฮ่ง วัดพระพุทธบาทตากผ้า
๗. พระครูวิบูลเจติยาทร เจ้าคณะอำเภอบ้านโฮ่ง วัดพระธาตุหริภุญชัย
๘. พระครูโสภิตรัตนโชติ เจ้าคณะอำเภอบ้านทา วัดท่าผาตั้ง
๙. พระครูสิริสุตาภิรมณ์ เจ้าคณะอำเภอยางตลาด วัดห้วยห้าง
๑๐. พระครูโสภณรัตนสาร เจ้าคณะอำเภอบ้านธิ วัดป่าลาน
๑๑. พระศรีธรรมโสภณ เจ้าคณะอำเภอยางตลาด วัดหนองล่อง
๑๒. พระครูปริยัติกิจติณิเวศน์ เลขานุการเจ้าคณะจังหวัดลำพูน วัดแม่สารป่าขาม
๑๓. นายสุรชัย ขยัน ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จังหวัดลำพูน
๑๔. นายเสน่ห์ สายเย็นใจ ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม จังหวัดลำพูน

^{๕๔} ปัจจุบันคือ พระธรรมเสนาบดี

๑๕. นายพงษ์เทพ มนัสตรง ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดลำพูน

๑.๘.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือในการวิจัยโดยศึกษาเอกสารวิชาการและจากงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหลักการบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยมีขั้นตอนดังนี้

๑. ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
๒. กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือ
๓. สร้างเครื่องมือ จากกรอบเนื้อหาในคำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย
๔. เสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่ออาจารย์ที่ปรึกษาและปรับปรุงแก้ไขตามที่อาจารย์ที่ปรึกษาแนะนำ จำนวน ๓ ชุด ต่อไปนี้

ชุดที่ ๑ สำหรับสัมภาษณ์พระเทพวรสิทธาจารย์ รองเจ้าคณะภาค ๗ วัดพระธาตุดอยสุเทพราชวรวิหาร ซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาของพระราชปัญญาโมลี (จรัส ทตฺตสิริ) เจ้าคณะจังหวัดลำพูน

ชุดที่ ๒ สำหรับสัมภาษณ์พระราชปัญญาโมลี (จรัส ทตฺตสิริ) เจ้าคณะจังหวัดลำพูน

ชุดที่ ๓ สำหรับสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ อันประกอบด้วยพระสังฆาธิการระดับต่างๆ และผู้ที่เกี่ยวข้องในเขตจังหวัดลำพูน

๑.๘.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ทั้งนี้ข้อมูลที่จัดเก็บรวบรวมในการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น ๒ ประเภทประกอบด้วย

(๑) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data)

คือ การเก็บข้อมูลภาคสนามหรือจากพื้นที่ ที่ทำการศึกษาวิจัย ซึ่งเป็นข้อมูลหลักในการวิจัยครั้งนี้ เป็นข้อมูลที่ได้จากกลุ่มตัวอย่าง โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) ทั้งนี้เพราะการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และทำการบันทึกข้อมูลที่ได้จากการสนทนา ด้วยเทปบันทึกเสียง ทั้งนี้ใช้เวลาในการสัมภาษณ์ประมาณ ๑-๒ ชั่วโมง

(๒) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data)

คือ การเก็บข้อมูลเอกสาร (Documentary) โดยการศึกษาค้นคว้าจากสารงานวิจัยต่างๆ ซึ่งประกอบด้วย นโยบาย แผนงาน และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เอกสารทางวิชาการ รายงานวิจัย บทความวารสาร วิทยานิพนธ์ ตลอดจนรายงานการประชุมต่างๆ ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอันจะทราบถึงปัจจัยและบริบทของการพัฒนาภาวะผู้นำในการบริหารกิจการคณะสงฆ์

๑.๘.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งข้อมูลที่รวบรวมเกิดจากการประมวลเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก ดังนั้นการ

วิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการโดยจัดลำดับเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ จากนั้นจึงทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แล้วนำเสนอในรูปแบบการพรรณนา

๑.๙ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๙.๑ ทำให้ทราบถึงแนวคิดภาวะผู้นำเชิงพุทธในการบริหารกิจการคณะสงฆ์

๑.๙.๒ ทำให้ทราบถึงบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระราชปัญญาโมลี (จรัส ทตฺตสิริ)

๑.๙.๓ ทำให้ทราบถึงการบูรณาการหลักภาวะผู้นำเชิงพุทธเพื่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระราชปัญญาโมลี (จรัส ทตฺตสิริ)

๑.๙.๔ ผลการวิจัยนี้จะได้นำจัดทำการเผยแพร่เพื่อเป็นตัวอย่างของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในระดับสูงต่อไป